

Nederlands Fotomu

Jaarverslag 2022

Inhoudsopgave

Deel 1 Bestuursverslag	P2-47
Voorwoord	P2
1. Herpositionering Betrokken en beeldbepalend	P4
2. Programmering en Publieksbereik	P7
3. Collectie	P22
4. Marketing & Communicatie	P34
5. Partners, financiers en samenwerking	P38
6. Bedrijfsvoering	P42
Deel 2 Verslag van de Raad van Toezicht	P48-51
Deel 3 Bijlagen	P52-56

Portret van generaal Augusto Pinochet met officieren
Onafhankelijkheidsdag / Portrait of
Pinochet with Officers / Portrait of
Staten-Generaal

Staatssecretaris Cultuur en Media Gunay Uslu bezoekt de Ere galerij van de Nederlandse fotografie © Hans Tak

Deel 1 Bestuursverslag

Voorwoord

Het was een vrijdag in de laatste week van oktober en het museum was letterlijk vol van mensen. Liefst tachtig leerlingen van het Montessori Lyceum in Amsterdam waren er en veertig dames uit Zeeland. Ze verspreidden zich door het museum en hun stemmen klonken door de gangen. Waarbij de leerlingen zich gedreven zetten aan hun opdracht: maak een foto na. Vier meiden werden door hun vriendin op de foto gezet met op hun buik de tekst 'baas in eigen buik' - een verwijzing naar de Eregalerij-foto van Dolle Mina's door Jaap Herschel. De Zeeuwse dames liepen intussen in de weergaloze tentoonstelling *De kunst waarvan ik het meeste houd*, met werk van Johan van der Keuken.

Dat is waar we het voor doen, het verzamelen en bewaken van onze Collectie. Dat doen we niet om het verzamelen zelf, maar om het delen met ons publiek, jong en oud. Daarom waren we ook zo blij dat we eind januari 2022 de deuren weer konden openen, na enkele weken gedwongen sluiting wegens corona. Aanvankelijk nog aarzelend, maar in steeds groteren getale wisten bezoekers de weg naar het museum weer te vinden. We ontvingen in het afgelopen jaar met veel plezier bijna 70.000 bezoekers. Ze kwamen voor de tentoonstellingen - van *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* tot *Typisch Nederland* - en voor talkshows, rondleidingen en workshops. Want ook dat mocht weer het afgelopen jaar: in groepsverband publiek ontvangen. En we organiseerden pop-up-exposities - op North Sea Jazz, in een sociaal café en in een moskee. De laatste twee georganiseerd door onze community manager, die in 2022 energiek aan de slag is gegaan.

De medewerkers van het Nederlands Fotomuseum hebben zich afgelopen jaar met grote betrokkenheid ingezet voor het

museum, waarvoor veel lof. Dat geldt ook voor ons vijftigtal vrijwilligers, die werkten aan het ontvangen van publiek en aan de Collectie. Het jaar 2022 was het tweede jaar van een grote inhaalslag van ons Team Actieplan die de registratie en digitalisering van onze Collectie op orde brengt. Inmiddels hebben we complete archieven verwerkt, zoals die van Corrie Meyer-Kattenburg en Jo Bokma. In 2025 moet dit leiden tot een registratiegraad van 95 procent waarvan 25 procent gedigitaliseerd. Zodat onze Collectie nog beter is ontsloten voor het publiek. Ook zijn gesprekken gestart om mooie aanwinsten te kunnen toevoegen, zoals de serie *Sinking Cities, Jakarta* van Cynthia Boll, *Bureaucratics* van Jan Banning en het archief van Eddy Posthuma de Boer.

Financieel hadden we een positief jaar. Hoewel we hadden gerekend op een heel jaar lang open en daarmee meer inkomsten van bezoekers, sloten we toch goed af. Dat komt doordat we minder dan begroot hebben uitgegeven aan activiteitenlasten en bovendien door een zeer welkome extra corona-bijdrage van het ministerie van OCW. Het positieve jaar is ook te danken aan de bijdragen van Gemeente Rotterdam, sponsors en particuliere begunstigers. We zijn hen daarvoor zeer erkentelijk.

Het jaar 2023 zien we met vertrouwen tegemoet. De deuren van het museum staan open en we verwelkomen met plezier het publiek, ook via onze diverse digitale kanalen. Op die manier willen we mensen blijven raken met visuele verhalen die ertoe doen.

Birgit Donker
Directeur-bestuurder

1. Herpositionering: Betrokken en beeldbepalend

Het Nederlands Fotomuseum is een nationaal museum dat er wil zijn voor iedereen. Het doel is de museumdeuren verder te verbreden, ook voor degenen voor wie een museumbezoek niet vanzelfsprekend is. Daarom streeft het museum meerstemmigheid na; het biedt meerdere perspectieven naast het dominante eurocentrische verhaal. Op die manier kunnen zo veel mogelijk mensen zich herkennen in wat het museum verzamelt en toont.

Centraal bij dit streven staat de Eregalerij van de Nederlandse fotografie, die in juni 2021 opende. Omdat de onderwerpen en de perspectieven in deze permanente tentoonstelling zeer wisselend zijn, kunnen we er een breed publiek mee bereiken. De foto's bieden veel mogelijkheden om je als bezoeker te verbinden. Van het portret van het echtpaar Ellis-De Hart, de eerste foto uit Suriname, tot en met een foto in het voetbalstadion. En omdat de tentoonstelling permanent is, kan er langduriger beleid op worden ontwikkeld onder meer voor educatie.

Deze permanente tentoonstelling is het vertrekpunt van dat waar ons museum over gaat, van de verschillende stemmen die klinken uit onze Collectie, de verhalen die worden verteld. De Eregalerij biedt uitgangspunten voor volgende tentoonstellingen, die ieder voor zich weer dieper ingaan op een onderwerp of een fotograaf, ze biedt houvast voor hen die hun weg nog zoeken in dit veelzijdige medium en het is het startpunt van de gesprekken die wij voeren en die onze bezoekers met elkaar voeren. Het is tevens het vertrekpunt voor wat wij willen onderzoeken en waarover wij publiceren.

In 2022 zijn rondleidingen gegeven door de Eregalerij, onder meer gericht op de technische ontwikkeling van de fotografie onder de titel Van daguerreotypie tot pixel. Ook workshops vertrokken vanuit de Eregalerij; zo was er een workshop gebaseerd op het kinderboekenweekthema Gi-ga-groen, die begon bij het werk van Anne Geene en kinderen vervolgens letterlijk de straat op liet gaan om groen te zoeken. De talkshow Eregalerij Plus, een laagdrempelig gesprek met telkens een andere fotograaf, is voortgezet. Er is een plan ontwikkeld voor de zogeheten +1: de foto die bezoekers aan het eind van de expositie kunnen uploaden als hun eigen inbreng. Onafhankelijk curator Marc Prüst heeft de honderden foto's bestudeerd en gerubriceerd. In 2023 gaan we de resultaten hiervan presenteren.

Het museum realiseert zich dat er veel mensen zijn die niet uit zichzelf het museum bezoeken terwijl ze wel geïnteresseerd zijn. Daarom gaat het de wijk in om te onderzoeken hoe meer mensen te betrekken bij de visuele verhalen.

Community manager

Om een nieuw publiek te trekken, is in 2022 een community manager aan de slag gegaan. Diens taak is te onderzoeken hoe we nieuwe bezoekers kunnen interesseren – niet door de uitkomst zelf voor hen te verzinnen maar door

het te vragen aan mensen voor wie het museum nu nog een onbekende is. De community manager heeft onder meer statushouders uitgenodigd naar het museum te komen en er is een reizende pop-up tentoonstelling van de Eregalerij geopend op Zuid. Deze zal in samenspraak met gemeenschappen ter plekke iedere zes weken op een andere locatie te zien zijn. Er worden daar gratis entreetickets uitgedeeld voor diegenen die meer willen zien van de Eregalerij. Op deze manier wil het museum er ook zijn voor hen voor wie een museumbezoek niet vanzelfsprekend is.

Dankzij een bijdrage van Fonds 21 kon het museum afgelopen jaar deze community manager aantrekken. Het museum is meer dan gelukkig met de betrokkenheid van Handan Aydin, die ruim twintig jaar ervaring heeft in uiteenlopende posities waarbij vernieuwend denken en enthousiasmeren een rode draad vormt. Dankzij haar vliegende start, hebben we sinds augustus 2022 zeker 2.700 personen weten te bereiken die we als 'nieuw publiek' beschouwen. Belangrijker nog dan deze aantallen is de impact die we hiermee bereiken. Statushouders vonden herkenning in fotografie over de Tweede Wereldoorlog ('hebben jullie ook oorlog meegemaakt?'). Bezoekers van de Laleli-moskee zijn zo geïnteresseerd nadat foto's naar de moskee waren gebracht, dat ze vervolgens met een bus naar het museum zijn gekomen. 'Alsof je ziel opent', merkte een van hen op.

Rondleiding door de Eregalerij voor statushouders door statushouders

In samenwerking met de Werkshop werd een rondleiding gegeven aan nieuwkomers en statushouders door de Eregalerij van de Nederlandse fotografie. De rondleiding was interactief en de deelnemers konden vertellen wat zij zagen in bepaalde beelden. De rondleidingen zullen steeds met een statushouder worden verzorgd die er de keer daarvoor ook bij was. Zodat de persoon zelf kan uitleggen wat diegene zelf belangrijk vond. Ook willen we op deze manier de pool van vrijwilligers in het museum verbreden. Hiermee zijn in totaal dertig mensen bereikt.

Inmiddels is de Werkshop gestopt met alle activiteiten als gevolg van een subsidiestop. Er is contact met het Albeda Collega om de activiteit in 2023 voort te zetten.

Rondleiding voor meiden

In de zoektocht naar nieuwe groepen is contact met meidencoach-organisatie Elance Academy. Ook zij hebben een rondleiding gehad door de Eregalerij en een gesprek met curator Guinevere Ras. Hiermee hebben we twintig meiden bereikt.

Foto-estafette

De Foto-estafette is een reizende mini-tentoonstelling van vier werken uit de Eregalerij. Deze presentatie wordt op verschillende locaties op Rotterdam-Zuid getoond. De presentatie blijft ongeveer vier weken hangen op iedere locatie. De volgende locatie wordt in overleg met de

deelnemers bepaald. De kick-off was bij sociaal café 'Onder de Oranjeboom'. In dit sociaal café treffen zo'n 75 bezoekers elkaar dagelijks voor een gratis maaltijd. In december reisde de estafette door naar cultureel centrum en moskee Laleli aan de Gruttostraat.

Naar schatting hebben 540 personen de presentatie gezien. Bij de opening waren ongeveer 75 personen aanwezig. Aan 25 van hen die geïnteresseerd waren zijn ook entreetickets voor het Nederlands Fotomuseum gegeven.

Inclusiviteit

Het museum ziet de diversiteit van onze samenleving als een verrijking, en heeft het belang van diversiteit en inclusie daarom opgenomen in de missie. Vanuit die overtuiging streeft het museum naar diversiteit en inclusie in alles wat het doet. Uiteraard onderschrijft het museum de Code Diversiteit & Inclusie.

Om het inzicht in het belang van diversiteit en inclusie binnen de organisatie te vergroten, zijn in de zomer workshops 'Onbewuste vooroordelen' georganiseerd. Uit de organisatie hebben zich vervolgens medewerkers gemeld voor een werkgroep om diversiteit en inclusie binnen de organisatie verder te vergroten.

Opening Eregalerij-estafette in KOCO, Rotterdam © Fatih Sevinç

Het museum treedt bewust buiten de muren en zoekt nieuwe fotografen, nieuwe stijlen en een nieuw publiek. Juist in een stad als Rotterdam is aandacht voor de verscheidenheid van culturen van groot belang als het gaat om publiek, programma, personeel en partners.

Personeel

In de afgelopen vier jaar is het personeelsbestand aanzienlijk diverser geworden, op uiteenlopende posities. Van de 41 medewerkers hebben zeventien een migratieachtergrond, van wie twaalf een niet-westerse migratieachtergrond. Een van de medewerkers heeft een vluchtelingenstatus.

Programmering

De tentoonstelling *Verbeelding* en de verhalen in de Eregalerij, zijn enkele voorbeelden van hoe het Nederlands Fotomuseum meerstemmigheid bewerkstelligt in zijn programmering. De commissie die adviseert over het aanwinstenbeleid van het museum is uitgebreid met een divers perspectief. Met ingang van 2019 wordt jaarlijks ten minste een (deel van een) archief opgenomen met een cultureel diverse connectie wat betreft maker of onderwerp.

Inclusiviteit strekt zich ook uit tot mensen met een beperking. Met het project *Seeing The Unseen* werd in 2022 een start gemaakt. In dit educatieve samenwerkingsproject streven *Seeing The Unseen*, twee scholen op Rotterdam-Zuid en het Nederlands Fotomuseum naar empowerment van blinde en slechtziende mensen in de samenleving.

Het museum maakt voorts deel uit van een regionale samenwerking tussen musea om het aanbod van toegankelijkheidsprogramma's in de regio te vergroten en als één pakket onder de aandacht te kunnen brengen bij de doelgroep. Zo worden educatieve inclusieve programma's voor slechtzienden en slechthorenden gebundeld en onderling afgestemd.

Publiek

Sinds 2022 is een community manager aangetrokken die de wijk ingaat en zo al doende uitzoekt wat een nieuw publiek nodig heeft. Doel is een publiek te trekken dat even divers is als Nederland in het algemeen en Rotterdam in het bijzonder.

Het museum wil ook inclusief zijn voor mensen met minder geld die het museum graag zouden willen bezoeken. Daarom ontwikkelt het een systeem van 'geef een ticket aan een ander', dat het mogelijk maakt mensen voor wie de toegangsprijs een drempel is toch in het museum te kunnen ontvangen.

Partners

Het museum zoekt veel partners op om zich verder te ontwikkelen op gebied van diversiteit. Zo werkt het op landelijk niveau samen in Musea Bekennen Kleur en in Rotterdam in Cultuur Inclusief. Het zoekt organisaties op in de stad die een ander, diverser netwerk hebben, zoals de Laleli moskee en Theater Zuidplein. En het museum biedt onderdak aan Music Matters, een organisatie die jonge Rotterdammers een duwtje geeft bij het vinden van een eigen weg in de wereld van muziekonderwijs en talentontwikkeling. Samen met andere musea werkt het Nederlands Fotomuseum aan een aanbod gericht op toegankelijkheid.

Innovatie

Innovatie vindt plaats op diverse terreinen. Zo vindt het museum nieuwe vormen van presentatie uit, bijvoorbeeld door te exposeren op de ramen. Ook is in het afgelopen jaar voor het eerst geëxperimenteerd met een talkshow, die zowel op zaal als via podcast werd verspreid. De podcast waarin fotografen aan het woord komen is een innoverende manier om onze informatie te verspreiden.

Samen met het bureau DOOR/IN10 werkt het museum aan een interactieve manier om de Collectie digitaal te ontsluiten. Met hetzelfde bureau maakten we de Eregalerij-app, die in november de Lovie Award won.

De community manager die is aangesteld om te onderzoeken hoe een nieuw publiek kan worden betrokken bij het museum, is ook een manier om te innoveren in publieksbereik. De ervaringen delen we met het veld.

Met Canon werkt het museum samen in het verder ontwikkelen van nieuwe manieren van digitalisering. En door over te stappen naar een nieuw collectiebeheersysteem gaan we databases samenvoegen en proberen we de Collectie op innovatieve wijze te ontsluiten.

Interconnectiviteit

Het Nederlands Fotomuseum werkt intensief samen op vele manieren, waarbij waarde wordt toegevoegd van interconnectiviteit. Zo is in 2022 samengewerkt met vele scholen, met het sociaal café op Zuid waar een pop-up tentoonstelling plaatshad en met de Laleli moskee waar de pop up expositie resulteerde aan een bezoek aan het museum. De laatste twee projecten hebben plaats in het kader van een onderzoek hoe nieuwe doelgroepen te betrekken. In dit kader is ook een samenwerking gezocht met Stichting Werkshop, Stichting Kaapse Kringen en het Oekraïens Huis. In samenwerking met deze partijen zijn rondleidingen georganiseerd voor nieuwkomers, statushouders en vluchtelingen. De inzichten gebruiken we om onze educatieve programma's voor deze doelgroepen verder te ontwikkelen.

Music Matters, de organisatie die een brugfunctie vervult tussen jongeren, de culturele sector, onderwijs en de muziekindustrie, is sinds 2020 gehuisvest in een kantoor in het museum. De ambitie is om gezamenlijk op te trekken bij bijvoorbeeld workshops. In verband met corona en personeelsswissel is dit nog niet van de grond gekomen.

Het museum maakt deel uit van een regionale samenwerking tussen musea om het aanbod van toegankelijkheidsprogramma's in de regio te vergroten en als één pakket onder de aandacht te kunnen brengen bij de doelgroep. Zo worden bijvoorbeeld educatieve inclusieve programma's voor slechtzienden en slechthorenden gebundeld en onderling afgestemd.

Duurzaamheid

Het Nederlands Fotomuseum beschouwt duurzaamheid als een belangrijk onderwerp. Waar mogelijk heeft het museum dan ook aanpassingen doorgevoerd om duurzamer om te gaan met materialen en energie te besparen. Het streven is om onze CO₂-uitstoot te verlagen met ten minste 2 procent per jaar.

We onderzoeken de mogelijkheden van een duurzaam depot. Idealiter wordt de overstap gemaakt naar een museumklimaat dat meebeweegt met de seizoenen, zonder extreme klimaatschommelingen en met een laag energieverbruik en een geringe milieubelasting. Wel is het lastig om in een passief gebouw onze temperatuur en RH niveau voor negatieven en dia's te halen. Het acetaat van de drager en de kleurstoffen in kleurenfotografie zijn extreem fragiel en kunnen alleen goed gehouden worden bij koude depots en lage luchtvochtigheid.

Het museum huurt zijn ruimtes in Las Palmas, een bedrijvenverzamelgebouw, en kan daardoor niet zelfstandig aanpassingen doorvoeren. De technische installaties voor het gehele gebouw worden centraal beheerd. Het

technisch beheer is uitbesteed aan de firma Yield Plus. Yield Plus heeft de firma Sprinks opdracht gegeven te adviseren waar in Las Palmas duurzamer kan worden omgegaan met energie. Dat heeft geresulteerd in een aantal verbeteringen in de inregeling van de systemen.

In 2022 is een groot aantal maatregelen genomen:

ENERGIE EN VERLICHTING

- LED-verlichting
- Stadsverwarming (restverwarmte)
- Groene stroom

DUURZAAM TENTOONSTELLEN

- Herbruikbare tentoonstellingswanden.
- Draaideur entree afkomstig uit centrale hal.
- Nieuwe prints in de Eregalerij, zodat deze permanent getoond kan worden.

PAPIER/DUURZAME MATERIALEN

- Gebruik van papieren en linnen tassen.
- Herbruikbare papieren bekers in de bedrijfskantine.
- Stenen en glazen kopjes en metalen lepeltjes in de koffiebar.
- Archiefdozen worden gerecycled.
- Papier wordt gescheiden ingezameld.

MANIER VAN WERKEN

- We reizen waar mogelijk met openbaar vervoer of fiets; we vergoeden in principe enkel openbaar vervoer bij woonwerk- en ander verkeer.
- Via de Modern workplace gebruiken we sowieso zo weinig mogelijk papier, onder andere door digitaal factureren.
- We werkten samen met MuseumDepotShop: unieke museale objecten die verkocht worden aan particulieren en zo een tweede leven beginnen.

2. Programmering en Publieksbereik

Zes presentaties in het museum

Vier nieuwe tentoonstellingen op de ramen

69.108 mensen bezochten de activiteiten van het museum

Visuele verhalen vertellen die ertoe doen. Een focus op fotografie in maatschappelijke en artistieke context. En hiermee een zo divers mogelijk publiek bereiken. Dat is waar het Nederlands Fotomuseum ook in 2022 voor stond.

We zien het als onze opdracht om iedereen, ook degenen voor wie een bezoek aan ons museum nog niet vanzelfsprekend is, te verleiden tot een (digitaal) bezoek en te inspireren met fotografie. Fotografie uit Nederland, en dan met name uit de eigen Collectie, vormt de rode draad van onze programmering. In 2022 is ingestoken op een divers aanbod aan activiteiten, die aansluit bij een zo breed mogelijk publiek: van jong tot oud, van professional tot leek, van onbekend tot bemind. We streven naar extra bereikbaarheid en zichtbaarheid, ook buiten de muren en openingstijden van het museum.

In 2022 kon het museum eindelijk weer volledig open. En dat bracht allerlei uitdagingen met zich mee. Niet alleen moest ons team weer wennen aan continu open zijn, het ontwikkelen van nieuwe tentoonstellingen kwam opeens in een sneltreinvaart en ook scholen klopten weer veelvuldig aan voor bijzondere projecten. Met het aantrekken van een nieuw hoofd Presentaties en Publieksbereik, een community manager en een vernieuwing in het educatieteam, kreeg de programmering met name in het laatste kwartaal van 2022 een vlucht.

2.664 leerlingen namen deel aan educatieve projecten

35.000 bezoekers voor Werner Mantz tentoonstelling in Maastricht

Dankzij de onvoorwaardelijke inzet van een betrokken team konden we de tentoonstelling *In de hoofdrol Chas Gerretsen* verlengen, brachten we 23 beeldmakers samen in de tentoonstelling *Verbeelding* en presenteerden we voor het eerst in twintig jaar een 'weergaloos' (aldus de Volkskrant) overzicht van het werk van fotograaf en filmmaker Johan van der Keuken (1938–2001). In de intieme Kuypzaal bracht 'activist' Jan Banning een pleidooi voor de vrijlating van de Amerikaanse Christina Boyer en sloot Fotograaf des Vaderlands Jan Dirk van der Burg zijn ambt af met een enorme installatie en publicatie – die reeds na enkele weken een herdruk kreeg. Met de 25^e editie van het Steenbergen Stipendium verstevigde het museum zijn positie als investeerder in talentontwikkeling. En misschien wel onze grootste trots: de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* is sinds 2022 toegankelijk voor iedereen, zonder coronarestricties.

Ook buiten het museum waren we zichtbaar. In de koude wintermaanden sierden drie exposities de ramen van het museum. Iedere voorbijganger kon zo genieten van aanstormend en onontdekt fotografietalent. En aan het einde van het jaar werden weer rondleidingen gegeven en werd de talkshow *Eregalerij Plus*, die begon als podcast, een live evenement om bij te wonen. Kortom: in 2022 hebben we de deuren van het museum letterlijk en figuurlijk opengezet en verbreed.

Eregalerij van de Nederlandse fotografie

In 2021 nam het Nederlands Fotomuseum het initiatief tot een Eregalerij voor fotografie als hedendaags en actueel medium. Deze wereldwijde primeur werd in juni 2021 door koning Willem Alexander geopend.

In de Eregalerij vertellen 99+1 foto's samen het verhaal van de ontwikkeling van de fotografie in Nederland vanaf 1842. Iedere foto in deze Eregalerij is van iconische waarde door zijn maatschappelijke en artistieke betekenis. Dat de verhalen bij velen een reactie ontlokken, blijkt uit de talrijke persoonlijke publieksreacties. Een man was tot tranen geroerd bij het zien van Molukse jongeren op een foto van Ed van der Elsken uit de jaren '70; statushouders beseften door foto's uit de Tweede Wereldoorlog dat ook 'wij' een oorlog hebben meegemaakt; een Oekraïense vluchteling was opgetogen na het zien van een foto van Bertien van Manen gemaakt in Odessa, haar stad; en de leus 'Baas in eigen buik' die Jaap Herschell trefzeker fotografeerde in 1970 werd omgedoopt tot 'My body, my choice'.

En dat is precies wat we met de Eregalerij willen bereiken: bezoekers inspireren met beelden uit de boeiende ontwikkeling van 180 jaar fotografie.

Zuid-Molukkers, Tiel, 1970 - Nederlands Fotomuseum / © Ed van der Elsken

“Tot tranen toe geroerd stond hij zaterdag naast me. Kijkend naar deze foto van Ed van der Elsken. De verhalen van zijn opa en oma had hij zo vaak gehoord, maar nooit had hij het zo beeldend gezien. Dat het verhaal van zijn Molukse grootouders nu zo tastbaar voor hem werd, was voor hem het hoogtepunt van NN North Sea Jazz.”

-Paul Schuiling, Adviseur Culturele Partnerships bij NN Group over de Eregalerij pop-up NN North Sea Jazz

Schatkamer van de fotografie

Fotografie is uiterst kwetsbaar. Licht, vocht en warmte tasten het materiaal aan. Daarom bewaren we negatieven, dia's en afdrucken in het depot. Iedere drie maanden worden een aantal schatten uit de depot gehaald en in klimaatvitrines getoond in de Schatkamer van de Eregalerij van de Nederlandse fotografie. In 2022 toonden we onder andere een bijzonder album van de familie Piek met Kodak afdrucken van Willem Frederik Piek Jr. uit 1892 en een 160 jaar oude foto van de maan door Pieter Jan Kaiser.

De serie Strandportretten (1992-1994) van Rineke Dijkstra is als vintage werk opgenomen in de Eregalerij. Iedere drie maanden is een ander werk uit deze wereldberoemde serie te zien. In december was de fotograaf in het museum om te vertellen over deze vroege serie die haar nog altijd zeer lief is.

Een complete lijst van de getoonde werken in de Schatkamer is te vinden in de bijlage (p. 54).

Meest bekeken beelden

In 2022 zijn de verhalen van deze beelden het meest bekeken/gelezen:

1. *The Island of the Colorblind* (2018) © Sanne de Wilde
2. *D.N.A.* (2007) © Vivianne Sassen
3. *Nick Cave, Londen* (1996) © Anton Corbijn
4. *Hongerwinter, Wittenburg, Amsterdam* (1944) © Emmy Andriess
5. *Pasfoto's van Anne Frank* (1939) © Polyfoto

99+1

Het publiek kan via de Eregalerij-app zelf de honderdste foto – de zogenoemde +1 – op zaal toevoegen. Vanaf de opening van de Eregalerij in juni 2021 zijn ruim 600 +1 beelden ingediend. In de beelden zijn een aantal thema's te herkennen, zoals omhelzingen en bloemen. Om de beelden een plek binnen het museum te geven, vormen de +1 foto's de kern van het jubileumprogramma dat in de zomer van 2023 wordt georganiseerd.

Wisselende tentoonstellingen

Hoe trots waren we dat het museum eind januari weer volledig open kon zonder coronarestricties. De opening van *Het Oordeel. Buiten redelijke twijfel?* van Jan Banning en Christina Boyer vond nog deels via een livestream plaats, maar daarna konden we het programma voortzetten zoals gepland. De tentoonstelling *In de hoofdrol* Chas Gerretsen werd verlengd zodat meer bezoekers van dit bijzonder retrospectief konden genieten. En zodat Chas Gerretsen zelf nog een aantal rondleidingen kon geven.

Op vrijdag 20 mei opende het museum samen met zo'n 400 gasten de tentoonstelling *Verbeelding*. Een feest dat de toon zette voor de openingen van de rest van het jaar, met als hoogtepunt de opening van *Johan van der Keuken: De kunst waarvan ik het meest houd*. In 2022 waren naast de Eregalerij zes wisseltentoonstellingen te zien.

De kunst waarvan ik het meest houd | Johan van der Keuken 8 okt. 2022 t/m 5 feb. 2023

'Weergaloos retrospectief van filmer en fotograaf Johan van der Keuken ★★★★★', kopte de Volkskrant na het zien van de overzichtstentoonstelling over Johan van der Keuken, de eerste in meer dan twintig jaar.

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw maakt cineast, fotograaf en essayist Johan (Joan) van der Keuken (1938–2001) drie spraakmakende fotoboeken die inmiddels deel uitmaken van de canon van het Nederlandse fotoboek. Al bij hun verschijnen vielen zijn publicaties op door hun poëtische kwaliteiten en krachtige beeldmontage. Vanaf begin jaren zestig tot zijn overlijden in 2001, publiceerde Van der Keuken bijna vijftig lange en korte films waarvoor hij verscheidene prijzen en onderscheidingen ontving. In de jaren zeventig en tachtig kon een groter publiek met zijn teksten kennismaken door zijn essayistische bijdragen aan het filmblad *Skrien*. Het werk Johan van der Keuken wordt doorgaans gerekend tot de traditie van de Nederlandse documentairefotografie en -film, waarin de humanistische blik centraal staat. Zijn uiterst sensitieve blik, de nadruk op het belang van geconcentreerd kijken en het beeldende denken, maken hem tot een unieke fotograaf-filmer in de Nederlandse naoorlogse geschiedenis.

Het Nederlands Fotomuseum kreeg de nalatenschap van Johan van der Keuken in 2019 in beheer. Het prachtige archief bestaat uit vele negatieven, dia's en contactbladen. Inmiddels heeft het museum het volledige archief geconserveerd, beschreven en gedigitaliseerd. Eén van zijn werken, *Wij zijn 17* uit 1955, is opgenomen in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Niet verwonderlijk dat er nu

een monografische tentoonstelling aan deze bijzondere kunstenaar wordt gewijd.

De tentoonstelling werd samengesteld door Frits Gierstberg en door Kummer&Herrman ruimtelijk vormgegeven op basis van tangentiële zichtlijnen, een beperkt aantal kleuraccenten en spiegels. Ze omvatte een ruime selectie uit de gehele werkzame periode van Van der Keuken, met daarin bijzonder materiaal als vintage boekmaquettes, teksten van Van der Keuken, poëzie en gouaches van Lucebert, afdrukken uit het archief van Herman Herzberger, de film *Blind Kind* in zijn geheel geprojecteerd en een vijftiental filmfragmenten op schermen. Een gratis zaalgids bood achtergrondinformatie bij een twintigtal werken.

Het begeleidende boek over het werk van Johan van der Keuken vormt de derde monografie in de Collectiereeks van het Nederlands Fotomuseum, ontworpen door Kummer&Herrman en uitgegeven door Lecturis. De publicatie is verkrijgbaar in een Nederlands- en een Engstalige editie.

De tentoonstelling reist in de zomer van 2023 naar Jeu de Paume in Parijs.

De tentoonstelling is samengesteld door curator Frits Gierstberg en kwam tot stand in nauwe samenwerking met Noshka van der Lely en Willem van Zoetendaal. Bruikleengevers waren Universitaire Bibliotheken Leiden, Maison Européenne de la Photographie (Parijs, FR), Eye Filmmuseum (Amsterdam), FOMU - Fotomuseum Antwerpen (BE), Het Nieuwe Instituut (Rotterdam), Museum Boijmans Van Beuningen (Rotterdam) Noshka van der Lely en Willem van Zoetendaal (Amsterdam), Stadsarchief Amsterdam en het Stedelijk Museum Schiedam.

Verbeelding 21 mei t/m 25 sep. 2022

Als nationale schatkist en toonzaal verzamelt en exposeert het museum fotografie die reflecteert op de wereld en adresseert de onderwerpen die urgent zijn. De tentoonstelling *Verbeelding* nam het begrip 'Nederlandse Fotografie' kritisch onder de loep vanuit vragen als: 'Wie vertegenwoordigt wie in de samenleving en in de fotografie?', 'Over welke fotografie en welke makers hebben we het als we spreken over het Nederlands fotografisch erfgoed en de Nederlandse fotografie?', 'Over wie wordt er niet gesproken?', 'Wiens erfgoed krijgt bestaansrecht en erkenning in het museum en wiens erfgoed wordt juist niet gezien of erkend?'

In *Verbeelding* werd verder gegaan dan het louter tonen van werk over representatie. Perspectieven zijn nooit objectief, maar altijd ingebed in een context van machtsverhoudingen die voortkomen uit klasse- of opleidingsverschillen, maar ook van gender, etniciteit en nationaliteit. De 23 beeldmakers kregen in *Verbeelding* een podium om op geheel eigen wijze hun verhouding tot de wereld te laten zien. In de tentoonstelling werden de beelden in eerste instantie zonder naam, jaartal, geboorteplaats, e.d. te tonen. Die informatie was verzameld in het midden van de tentoonstelling. Zo daagde de tentoonstelling de bezoeker uit om na te denken over beeldvorming, identiteit en representatie, en over de eigen verhouding hiertoe: 'Framen, zonder te framen'.

In de tentoonstelling konden bezoekers een reactie achterlaten op enkele wanden van de tentoonstelling door stickers te plakken in een antwoordschema. De vragen die daar werden gesteld waren: 'Welke verhaal in de tentoonstelling heeft jou het meest geraakt?' en 'Heb jij het gevoel dat je overal en altijd jezelf kunt zijn?'

Deelnemende fotografen: **AiRich, Abubakr Akkari, Jan Banning, Marwan Bassiouni, Eliza Bordeaux, Sara Blokland, Florian Braakman, Muhcine Ennou, Ferdows Faghir, Raquel van Haver, Thana Farog, Benjamin Li, Tanja Heintjes, Pablo Lerma, Kevin Osepa, Michelle Piergoelam, Nael Quraishi, Farah Rahman, Julius Thissen, Rosa Verhoeve, Nan Wang, Baha Görkem Yalim en Yanxian Zhao.**

Verbeelding werd samengesteld door programmeur en curator Aya Musa en curator Guinevere Ras. Bij de tentoonstelling verscheen bij Lecturis i.s.m. het Nederlands Fotomuseum onder dezelfde titel een publicatie met teksten van de samenstellers en tekstuele en visuele bijdragen van de deelnemende beeldmakers. De grafische vormgeving van de uitgave werd verzorgd door Kummer&Herrman.

Zaalimpressie *Verbeelding* © Sebiha Öztaş

In de hoofdrol Chas Gerretsen Wegens succes verlengd t/m 8 mei 2022

In de hoofdrol Chas Gerretsen was de eerste overzichtstentoonstelling van fotograaf Chas Gerretsen, wiens archief sinds begin jaren negentig in beheer is van het Nederlands Fotomuseum. Gerretsen werkte eind jaren zestig als oorlogsfotograaf aan het front in Vietnam. In 1973 was hij in Santiago de Chili, tijdens de staatsgreep tegen president Salvador Allende. Hij fotografeerde de belegering van het paleis en de schietpartijen in de straten. Als enige Nederlander ontving Gerretsen de prestigieuze Robert Capa Gold Medal voor uitzonderlijke moed. Later vestigde hij zich in Hollywood, waar hij sterren als John Travolta portretteerde. Ook was hij fotograaf op de set van de film *Apocalypse Now*, het meesterwerk van Francis Coppola. In 1989 zette Gerretsen een punt achter zijn carrière. Met de tentoonstelling, die in 2021 opende, bracht het Nederlands Fotomuseum een virtuele reis door het leven van Gerretsen en zijn archief.

In 2022 gaf Chas Gerretsen nog een aantal persoonlijke rondleidingen door de tentoonstelling. Met een museum in Chili zijn gesprekken gaande over een expositie in 2023, vijftig jaar na de staatsgreep van Pinochet.

Dennis Hopper tijdens opnamen van de film 'Apocalypse Now', Filipijnen (1976) © Chas Gerretsen / Nederlands Fotomuseum

Zaalimpressie In de hoofdrol Chas Gerretsen © Fred Ernst

Het Oordeel. Buiten redelijke twijfel? | Jan Banning & Christina Boyer 27 feb. t/m 19 juni 2022

In 2013, tijdens het werk aan zijn project Law & Order over strafrecht in vier landen, fotografeerde Jan Banning gevangenen van de Pulaski Women's Prison in Georgia, USA. Hier maakte hij kennis met Christina Boyer, die al dertig jaar vast zat voor de moord op haar driejarige dochtertje Amber. Na veel eigen onderzoek raakte Banning ervan overtuigd dat zij onschuldig is. Het Oordeel is een case-study en biedt inzicht in het Amerikaanse strafrecht in het algemeen. Ze roept vragen op over subjectiviteit en objectiviteit, over waarheid en leugen, over het destilleren van een oordeel uit een verwarrende veelheid aan gegevens.

De 'artivist' Banning hoopt dat het boek en de tentoonstelling over deze zaak een bijdrage kunnen leveren, hoe klein ook, aan de vrijlating van Christina Boyer. De tentoonstelling verbeeldde hoe mensen vermorzeld kunnen raken door systemen die zo veel machtiger zijn dan zijzelf. Ook bevroeg zij de rol van het verschijnsel 'trial by media'.

Bij de officiële opening van de tentoonstelling was er een directe telefoonverbinding met Christina Boyer. De tentoonstelling kreeg hierdoor een oprechte urgentie. Het openingswoord werd verricht door Marieke Liem, hoogleraar sociale veerkracht en veiligheid aan de Universiteit Leiden.

De fotoselectie was in handen van curator Aya Musa; de ruimtelijke en grafische vormgeving werd verzorgd door Victor Levie. Bij de tentoonstelling verscheen de publicatie *Het Oordeel - De zaak Christina Boyer*, ontworpen door Victor Levie en uitgegeven door Schilt Publishing.

Zaalimpressie Het Oordeel | Buiten redelijke twijfel? © Fred Ernst

Christina Boyer & Jan Banning in Pulaski State Prison, 2019 © Jan Banning

Typisch Nederland | Jan Dirk van der Burg 3 juli t/m 30 okt. 2022

Jan Dirk van der Burg werd in 2018 benoemd tot Fotograaf des Vaderlands. Ter afsluiting van zijn ambtsperiode presenteerde het Nederlands Fotomuseum een tentoonstelling van het bijzondere fotoproject dat hij in de periode van drie jaar had gerealiseerd. Met *Typisch Nederland* rekt Jan Dirk van der Burg vrolijk af met het idee dat Nederland zo normaal is. Van het polderboeddhisme tot het vermommen van klike's en de vindingrijkheid voor de onderhoudsarme voortuin. *Typisch Nederland* is een droogkomische reflectie en een unieke kijk op de alledaagseheid.

Tijdens het project kreeg Jan Dirk van der Burg vele tips over wat nog meer typisch Nederland is. Daarom werd in de tentoonstelling aan bezoekers de mogelijkheid geboden om zelf typerende foto's toe te voegen op Instagram met de hashtag #TypischNederland.

De tentoonstelling had de vorm van een grote drieschermprojectie met soundscape door Flavia Faas. De grafische laag werd gemaakt door Kummer&Herrman; tentoonstellingsconcept en de beeldselectie door Aya Musa. De video-edit was van de hand van Maarten Kal. Bij de tentoonstelling is een gelijknamig boek verschenen, uitgegeven door nai010 uitgevers.

Zaaimpressie *Typisch Nederland* © Jan Adriaans

Zaaimpressie *Typisch Nederland* © Jan Adriaans

Zaaimpressie *Typisch Nederland*

Talentontwikkeling

Marwan Magroun nieuwe Fotograaf des Vaderlands

Op 17 november 2022 werd fotograaf en regisseur Marwan Magroun in het Nederlands Fotomuseum benoemd tot de nieuwe Fotograaf des Vaderlands. Als Fotograaf des Vaderlands treedt Magroun de komende twee jaar op als ambassadeur voor de fotografie. Magroun is de zesde Fotograaf des Vaderlands en volgt Jan Dirk van der Burg op, die het ambt vier jaar vervulde. De keuze is tot stand gekomen in samenspraak met de partners van Platform Fotografie Nederland en fotografieliefhebber Wilfried de Jong.

“Ik ben vereerd dat ik de komende twee jaar Fotograaf des Vaderlands ben en dat ik beelden mag toevoegen aan het beeld dat we al hebben. Van ons, de Nederlanders, hoe wij naar elkaar kijken en wat we denken te zien. Ik vind het belangrijk dat ik beelden toevoeg, alleen zo kan je het beeld dat we van anderen hebben nuanceren. En deze beelden zijn alleen oprecht en echt als ze van binnenuit worden verteld. Door de personen in beeld maar ook door de maker. Ik ben dan ook zeer vereerd dat ik twee jaar deze verteller en verbeelder van het vaderland mag zijn.”

– Marwan Magroun.

Marwan Magroun © Jan Dirk van der Burg

Steenbergen Stipendium

2021: t/m 13 feb. | 2022: 11 nov. t/m 15 jan. 2023

In samenwerking met de Steenbergen Stichting, presenteert het Nederlands Fotomuseum ieder jaar het Steenbergen Stipendium. Het is dé prijs voor aanstormend fotografietalent. Het afstudeerwerk van vijf studenten van de Nederlandse kunstacademies worden genomineerd door een onafhankelijke jury. De winnaar ontvangt een stimuleringsprijs ter waarde van vijfduizend euro. Tevens wordt een eervolle vermelding gemaakt en een publieksprijs uitgereikt.

Aan het begin van het jaar was de 2021-editie nog te zien. Winnaar was Laura Bouman met *Rust Roest*, een eervolle vermelding ging naar Vladimir Vidanovski en de publieksprijs naar Julia Gat.

De genomineerden van 2022 zijn:

- Sebastiaan Boot (St. Joost) met het project *Zwaar vaarwater*
- Romina Koopman (Gerrit Rietveld Academie) met *At The Other Side Of The Rabbit Hole*
- (roze) meike (Willem de Kooning Academie): *The Futures Love Us Back*
- Mandy Nijhof (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht) met *When life gives you lemons, squeeze them out in the eyes of your abuser* en
- Amy Opstal (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten) met het werk *The Parent Act*.

De uitreiking van het Steenbergen Stipendium 2022 heeft in 2023 plaats.

NFM x GLR x IFFR

2 nov. t/m 5 mrt. 2023

Voor de tweede keer organiseerde het Nederlands Fotomuseum in samenwerking met het Grafisch Lyceum Rotterdam (GLR) en Internationaal Film Festival Rotterdam een project voor eerstejaarsstudenten Fotografie van het GLR. Zij krijgen de opdracht om in groepsverband binnen één week een fotografische filmscene te maken in de stijl van de Amerikaanse fotograaf Gregory Crewdson (1962). Crewdson staat bekend om zijn tot in het kleinste detail geënceneerde foto's die doen denken aan scènes uit een film. Een vakjury selecteert de drie meest geslaagde resultaten die op groot formaat zijn tentoongesteld in het museum.

'Be a lady', they said. © Floortje Pijpers, Janice Hijdra, Kayleigh Heppener, Eva Swüste

Nacht in / Dag uit

Ook als de avond valt, laat het Nederlands Fotomuseum licht schijnen op fotografische verhalen die ertoe doen. In het project *Nacht In / Dag Uit* worden tentoonstellingen van zonsondergang tot zonsopgang geprojecteerd op de ramen van het museum. Gedurende de wintertijd zijn verschillende exposities te zien. De raamexposities zijn gratis toegankelijk, voor iedereen die langs loopt, rijdt of fietst. *Nacht In / Dag Uit* werd in 2022 samengesteld en geproduceerd door Aya Musa. De installatie van de werken wordt uitgevoerd door Marcel Langenbergh.

Renaissance | Angèle Etoundi Essamba

14 feb. t/m 20 apr.

Renaissance is de eerste museale solotentoonstelling van fotograaf Angèle Etoundi Essamba in Nederland. Het project grijpt direct in op hedendaagse debatten over de rol van het postkoloniale verleden van Nederland, zoals die op dit moment ook binnen de museale wereld worden gevoerd. Het Nederlands Fotomuseum wil met het tonen van de unieke portretten van Angèle Etoundi Essamba een actieve bijdrage leveren aan dit debat. Essamba's werk reflecteert vooral op de identiteiten van de Afrikaanse vrouw en de rijkdom aan Afrikaanse culturen. Met contrastrijke en gestileerde fotografie laat de Kameroens-Nederlandse fotograaf haar beelden schitteren in een rijkdom van kracht en kleur.

AREA 22 | Djala Baar, Tijmen Berens, Merel Hegenbart en Kayley van Rossum

30 okt. t/m 16 dec.

Sinds 2021 hebben Nederlands Fotomuseum en de Nederlandse Academie voor Beeldcreatie (NAB) de handen ineengeslagen voor de expositie AREA. De naam van de tentoonstelling is een anagram van de vier vestigingen van de academie: Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven, Apeldoorn. AREA toont het afstudeerwerk van vier studenten van de opleiding Toegepaste Fotografie en Beeldcommunicatie. In 2022 zijn dat Djala Baar, Tijmen Berens,

Merel Hegenbart en Kayley van Rossum. De vier studenten behandelen in hun werk allen tijdloze onderwerpen in een hoogst actuele context. Met een verscheidenheid aan thematiek en een uiteenlopende aanpak, tonen de makers stuk voor stuk visuele verhalen die ertoe doen, waarbij ze de wereld trefzeker en in alle eerlijkheid tonen zoals die gezien moet worden.

Vivarium | Dirk Hardy

vanaf 20 dec. 2022

De expositie *Vivarium* van Dirk Hardy bestaat uit tien episodes die elk hun eigen thematiek hebben. Elke episode is een wereld op zich die fungeert als een portaal naar een andere wereld waar leven plaatsvindt. Samen onderzoeken de episodes van *Vivarium* de samenhang en complexiteit van onze tijdgeest. De episodes vormen één wereld in tegengestelde verschijningsvormen: van realiteit naar verlangen en van dag naar nacht. Met dit laatste principe wordt tijdens de raamexpositie bij het Nederlands Fotomuseum op intrigerende wijze gespeeld.

Steerimpressie *Nacht in / Dag uit: Vivarium*, Dirk Hardy © Fred Ernst

Steerimpressie *Nacht in / Dag uit: Vivarium*, Dirk Hardy © Fred Ernst

Tentoonstellingen op locatie

NN North Sea Jazz

Na meerdere keren uitstellen, was tijdens NN North Sea Jazz van 8 tot en met 10 juli 2022 dan eindelijk een pop-up van de Eregalerij te zien. Nationale-Nederlanden deed hiervoor een eigen bijdrage en maakte zo mogelijk dat een aantal foto's uit de Eregalerij en een verkorte versie van de introductiefilm – in 2021 ook gesponsord door NN – in de Rotterdamse Ahoy waren te zien. Directeur Birgit Donker maakte een muzikale selectie van zeven beelden uit de Eregalerij. Extra bijzonder was de presentatie van Dana Lixenbergs *Tupac* uit 1993. De fotograaf wilde graag de originele barietafdruk laten zien, waardoor 'de Tupac' tijdens het jazz festival voor enkele dagen verhuisde naar de Ahoy en niet in het museum te zien was. Van de andere werken hing een nieuwe afdruk. De presentatie was een groot succes. Vrijwilligers van het museum ontvingen bijna 5.000 bezoekers met vele leuke en ontroerende reacties.

Opening Johan van der Keuken: *De kunst waarvan ik het meest houd* © Fred Ernst

NN North Sea Jazz

The Perfect Eye | Werner Mantz 27 sep. 2022 t/m 26 feb. 2023

In opdracht van het Bonnefanten in Maastricht, heeft curator Frits Gierstberg een groot retrospectief samengesteld van het werk van Werner Mantz – het eerste dat deze belangrijke architectuur- en portretfotograaf ten deel zou vallen. Het archief van de Duits-Nederlandse fotograaf Werner Mantz (1901-1983) is in beheer bij het Nederlands Fotomuseum.

Door zijn gebruik van natuurlijk licht, vakmanschap en coherente beeldtaal, neemt Mantz binnen de geschiedenis van de fotografie een unieke plek in. Met reden hangt een van zijn iconische foto's in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* in het Nederlands Fotomuseum. *The Perfect Eye* omvatte circa 300 vintage afdrucken uit verschillende Nederlandse en Duitse collecties binnen een thematische indeling met hoofdstukken over Keulse architectuur, Limburgse mijnen, industrie, het portret en reclame. Daarnaast maakten de nodige publicaties en ander drukwerk met foto's van Mantz deel uit van de tentoonstelling. Architectuurfotograaf Kim Zwartz maakte een korte videofilm met uitleg over de werking van een

technische camera zoals Mantz die had gebruikt. Bij de tentoonstelling verscheen een lijvige catalogus in drie talen die in samenwerking met de Werner Mantz Stichting en uitgeverij Hannibal tot stand kwam. De tentoonstelling trok 35.000 bezoekers.

Tentoonstelling en boek werden samengesteld door Frits Gierstberg, curator van het Nederlands Fotomuseum. Naast het Nederlands Fotomuseum en de familie Mantz waren de bruikleengevers het Museum Ludwig en Die Photographische Sammlung/SK Stiftung Kultur, beide in Keulen, en het Regionaal Historisch Centrum Limburg.

Evenementen

In 2022 is het museum weer voorzichtig begonnen met het organiseren van evenementen. Zo is er sinds september een maandelijkse talkshow met een fotograaf wiens werk in de Eregalerij te zien is. Het museum organiseert rondleidingen en de Museumnacht010 organiseerde sinds twee jaar een speciale zomereditie.

Talkshow Eregalerij PLUS Iedere 3^e zondag van de maand

De interviews met Eregalerij-fotografen die vanaf juni 2021 als podcast werden uitgebracht, zijn weer live in het museum. Na een pilot in april, is de talkshow vanaf september weer iedere maand live bij te wonen. Gasten in 2022 waren Sara Blokland, Wout Berger, Carel van Hees, Ilja Meefout, Anne Geene en Rineke Dijkstra. Met Jaap Herschell en Bertien van Manen werden de interviews nog als podcast opgenomen en uitgebracht. Aan het eind van 2022 is er een mooi archief van 25 interviews die terug te luisteren zijn op de website en ieders favoriete podcastkanaal.

Museumnacht010

Op 18 juni vond een speciale zomereditie van Museumnacht010 plaats. Het Nederlands Fotomuseum presenteerde een multidisciplinair programma dat reflecteerde op de Eregalerij en de tentoonstelling *Verbeelding*. De pop-up performances in spoken word, dans en visual performance art brachten een ander perspectief op de inhoud van de tentoonstellingen. Daarnaast waren er flietsrondleidingen, kon men zelf aan de slag in de Button Bar en bracht de Soda Pop Shop een keur aan sprankelende frisdranken.

Rondleidingen

In 2022 heeft het Nederlands Fotomuseum met name rondleidingen op aanvraag verzorgd. De meeste rondleidingen zijn gegeven over de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Daarnaast waren er rondleidingen over de diverse tentoonstellingen, waarbij fotografen Chas Gerretsen, Jan Banning en Jan Dirk van der Burg tevens zelf een aantal rondleidingen verzorgden. Aan het eind van 2022 is de nieuwe rondleiding *Van Daguerreotypie tot Pixel* ontwikkeld en gegeven voor zowel reguliere bezoekers als families.

In totaal hebben zo'n 1.000 bezoekers een rondleiding genoten. Daarnaast verzorgt het museum stevast een aantal rondleidingen voor medewerkers en vrijwilligers, zodat zij goed op de hoogte zijn van de tentoonstellingen.

Boekpresentaties

Op 28 mei presenteerde Claudia Heinermaann deel 1 en deel 3 van de trilogie *Siberian Exiles*, waar zij sinds 2016 aan werkt. Met het fotografisch drieluik haalt zij de onderdrukking van de Baltische landen door de Sovjet-Unie uit de vergetelheid. De resultaten bracht zij in eigen beheer uit in twee lijvige fotopublicaties. Het laatste deel van de trilogie verschijnt voorjaar 2023, als ook de tentoonstelling van het project te zien is in het museum.

Een tweede boekpresentatie volgde in september rondom de publicatie *Verbeelding*. Kummer & Herrman ontwierpen in de collectiereeks van het museum een boekconcept dat aansluit bij de gelijknamige tentoonstelling. Beeld en fotograaf worden los van elkaar gepresenteerd, zodat de lezer bij het bekijken van het beeld niet geleid wordt door percepties over leeftijd, achtergrond, gender of onderwerp. De presentatie bestond uit een gesprek met makers Julius Thissen en Eliza Bordeaux, Alexandre Furtado Melville en een ontroerende spoken word performance door Veronique Efomi. De avond werd geleid door Nelly dos Reis.

Nationale-Nederlanden Portfoliodag

De jaarlijkse Nationale-Nederlanden Portfoliodag, waar fotografisch werk wordt voorgelegd aan experts, werd in november georganiseerd. Voor de portfoliodag hadden 33 amateurfotografen zich aangemeld, ze werden begeleid door vier professionals. De stemming en sfeer tijdens deze dag was uitstekend. De aangeboden workshop door Marc Prüst: *Kill your darlings* werd gewaardeerd en als bijzonder

leerzaam ervaren. Nieuw in 2022 was de samenwerking met Cultuur+Ondernemen, op aanraden van Nationale-Nederlanden. Hun kennis over ondernemerschap in de culturele en creatieve sector, vormt een welkome aanvulling op de Portfoliodag.

Lees meer over de samenwerking met Nationale-Nederlanden onder Partners, financiers en samenwerkingen (p. 40).

Directeurenontbijt Museumcongres

De vrijdag 7 oktober begon de tweede dag van het Museumcongres met het directeurenontbijt in het Nederlands Fotomuseum. Ruim 100 museumdirecteuren bespraken dringende kwesties en deelden successen & leerpunten. Aan het rondetafelgesprek onder leiding van Marc de Beyer (Teylers Museum) waren de gasten: Christianne Mattijssen (Directeur Erfgoed & Kunsten bij Dienst Uitvoering Onderwijs), Marieke van Schijndel (Museum Catharijneconvent), Paulo Martina (Museum van Bommel van Dam) en Corien van der Meulen (Stadsmuseum Harderwijk).

Zomeractiviteit voor kinderen uit Oekraïne

Afgelopen zomermaanden hebben negentig Oekraïense kinderen fotografie workshops gevolgd in het museum. Deze samenwerking is tot stand gekomen met het Oekraïens Huis een ontmoetingsplek voor Oekraïense vluchtelingen in Rotterdam.

Het museum wilde een vrolijke activiteit aanbieden voor Oekraïense kinderen in Rotterdam. De kinderen hebben onder meer deelgenomen aan de workshop *Feest - Partytjie hou - Party - Partido*. In deze workshop onderzoeken kinderen thema's als identiteit en diversiteit, tradities en wereldburgerschap. Ze gaan met elkaar in gesprek over beeld, krijgen handige fotografie tips en werken gezamenlijk aan hun eigen feestfoto. Feest geldt als aanknopingspunt om verhalen uit te wisselen en over elkaars (en vreemde) culturen te leren.

In de workshop hebben zij geëxperimenteerd met licht, *special effects* en hebben hun eigen kostuums gemaakt in de studio.

Directeurenontbijt Museumcongres © Sebiha Öztaş

Boekpresentatie *Verbeelding* © Sebiha Öztaş.

Educatie

Primair Onderwijs

In 2022 ontving het Nederlands Fotomuseum 108 groepen van zo'n vijftien leerlingen uit het primair onderwijs voor diverse workshops.

Verzamelen, ordenen en klik!. Geïnspireerd door het kinderboekenweekthema Gi-ga-groen en het boek *Wow! De wonderen van het bos* werd in de workshop **Wow! De wonderen van je alledaagse omgeving** ontwikkeld, in samenwerking met erfgoedcoalitie IK in 010. In het boek staan prachtige foto's van het bos. Maar wist je dat er ook natuur te ontdekken valt in de stad? Geïnspireerd door Collectiefotograaf Anne Geene gaan leerlingen in deze workshop op onderzoek uit. Door met andere ogen naar onze omgeving te kijken, vinden zij gi-ga veel groen, sporen en mooie details.

In de workshop gingen twaalf klassen met kinderen uit groep 4, 5 en 6 in de omgeving van het museum op zoek naar deze natuur. De vondsten zijn vastgelegd op foto en gepresenteerd op de wanden van het museum, zo creëren de leerlingen een eigen stadstuin op beeld. Via IK in 010 volgden nog eens 10 klassen de workshop.

In 2022 volgden 30 klassen de workshop **Feest - Partytjie hou - Party - Partido** ontstaan vanuit het Cultuurtraject in samenwerking met KCR en gericht op leerlingen uit groep 5 en 6. Met deze workshop vergroten we nieuwsgierigheid voor andere culturen, creëren we begrip en verbinding voor andere culturen en stimuleren we creativiteit en visuele kennis. In deze workshop gaan de kinderen onderzoeken hoe het thema 'feest' is vastgelegd door middel van fotografie. Met foto's uit de Collectie van het Nederlands Fotomuseum en de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* gaan ze op zoek naar deze (feest)-verhalen.

Onder begeleiding van de museumdocenten onderzoeken de kinderen thema's als identiteit en diversiteit, tradities en wereldburgerschap. Ze gaan met elkaar in gesprek over beeld, krijgen handige fotografie tips en werken gezamenlijk aan hun eigen feestfoto. Feest geldt als aanknopingspunt om verhalen uit te wisselen en over elkaars culturen te leren. Interesse in elkaar gaat vaak samen met meer begrip voor andere culturen en dat is één van de wereldburgerschapscompetenties die nu in het Nederlands onderwijs een belangrijke rol spelen.

Voortgezet onderwijs

Binnen het voortgezet onderwijs deden 50 groepen met leerlingen mee aan de workshops *Straatfotografie*, *Portretfotografie* en *Ik ben, dus ik zie*.

De workshop **Straatfotografie** bestaat uit drie onderdelen. In het eerste onderdeel bekijken en bespreken de leerlingen diverse beelden uit de geschiedenis van de straatfotografie. In het tweede deel gaan de leerlingen zelfstandig op pad om op straat te fotograferen waarbij ze benoemde beeldaspecten uit het eerste onderdeel op hun eigen foto's proberen toe te passen. Bij terugkomst worden er in het derde onderdeel twee à drie beelden per persoon besproken waarbij de leerlingen bij elkaars resultaten zelf in staat zijn de verschillende vormgevingsaspecten te benoemen.

Zomeractiviteit voor Oekraïense kinderen © Ellen Houtman

De workshop **Portretfotografie** bestaat uit drie onderdelen. Leerlingen bekijken en bespreken diverse beelden uit de geschiedenis van de portretfotografie en gaan zelfstandig op pad om buiten portretfoto's van elkaar te maken, waarbij ze benoemde beeldaspecten op hun eigen foto's proberen toe te passen.

Speciaal voor de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* is de workshop **Ik ben, dus ik zie** ontwikkeld voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs vanuit het thema identiteit.

Leerlingen van het 2e jaar vmbo van het PT010 – Theater en Dans – konden in het Nederlands Fotomuseum een culturele **Bliksemstage** doen. Dit programma bestaat uit drie korte workshops over onder meer fotografie, begrijpend kijken en sociale media. De Bliksemstage is ontwikkeld in samenwerking met JINC, een Rotterdamse organisatie die zich inzet voor jongeren – woonachtig in wijken met sociaal economische achterstand – bij het vinden van hun weg op de arbeidsmarkt. De Bliksemstage wordt mede mogelijk gemaakt door Nationale-Nederlanden.

Eregalerij
van de
Nederlandse
Grafie

Seeing The Unseen

Met het project *Seeing The Unseen* voor blinden en slechtzienden werd in 2022 een start gemaakt. *Seeing the Unseen* is een educatief samenwerkingsproject tussen initiatiefneemster Anja Ligtenberg, twee scholen op Rotterdam-Zuid: Visio Onderwijs Rotterdam (school voor jongeren met een visuele beperking, niveau havo) en Veenoord (school voor sport en lifestyle, niveau vmbo/mavo), en het Nederlands Fotomuseum. In dit samenwerkingsproject streven de betrokken partijen naar *empowerment* van blinde en slechtziende mensen in de samenleving, en in het bijzonder de culturele sector. Zij doen dit op basis van inspiratie en vanuit de kracht van de beperking. Participatie van blinde en slechtziende mensen in de maatschappij plus een verrijking van het culturele aanbod gaan hiermee hand in hand.

In 2023 krijgen leerlingen van Visio, samen met ziende kinderen een reeks van tien lessen in het museum. Het project eindigt met een presentatie.

Vrijwilligers

Zodra de deuren van het museum opengaan, staan onze vrijwilligers klaar om het publiek met enthousiasme, gastvrijheid en plezier welkom te heten. Wie het museum voor de eerste keer bezoekt, krijgt bij een vrijwilliger informatie over waar wat is te vinden en indien gewenst kan men ook een korte introductie over de inhoud van de tentoonstellingen krijgen en/of tips over hoe het museum het beste

te bezoeken. Het is opvallend hoe vaak bezoekers bij het verlaten van het museum nog even aanhalen dat de gegeven informatie op prijs is gesteld en men de vrijwilliger vriendelijk bedankt.

Om het publiek goed te informeren krijgen de vrijwilligers voorafgaand een nieuwe tentoonstelling een rondleiding door onze curator(en) en/of de fotografen die exposeerden. De vrijwilligers kunnen hierdoor enthousiast en gemakkelijk een aanvullend nagesprek met de bezoekers aangaan over diens vragen over óf beleving van de tentoonstelling. Door vrijwilligers op deze manier in te zetten biedt het museum de bezoeker de mogelijkheid om op een directe manier met de medewerkers in contact te staan.

Behalve hosting van het publiek zijn sommige vrijwilligers ook buiten hun vaste diensten gevraagd om te helpen. Zo leveren ze bij openingen en events diverse hand- en spanndiensten bij ontvangst en in de garderobe. Nieuw dit jaar is om extra vrijwilligers af en toe in te zetten bij grote, aangekondigde groepsbezoeken. Tijdens zo'n bezoek staat op iedere zaal een vrijwilliger die niet alleen toezicht houdt, maar is ook een bron van informatie. Vooraf is met de groep gecommuniceerd dat deze vrijwilligers ook actief bevroegd kunnen worden. Het kan ook voorkomen dat, waar een rondleiding niet mogelijk is, een vrijwilliger met een groepje meeloopt en met de aanwezigen in gesprek gaat over het werk.

JINC Bliksemstage © Ellen Houtman

3. Collectie

Het museum beheert 175 archieven bestaande uit zo'n 5,6 miljoen objecten

362.756 objecten kregen een nieuwe verpakking

Er werden 578.209 objecten geregistreerd en 26.323 objecten gedigitaliseerd

Het Nederlands Fotomuseum onderscheidt zich van de andere Nederlands fotomusea met zijn rijke Collectie van het Nederlands visuele erfgoed. Het museum beheert een collectie van – naar schatting – 5,6 miljoen objecten. Van de oudste uit 1842 tot hedendaags werk dat op moment van schrijven wordt gecreëerd in het depot door Jaya Pelupessy. Een speciaal Actieteam zorgt sinds begin 2021 voor een inhaalslag op gebied van ompakken, registratie en digitalisering.

Het team Actieplan dat in 2021 van start is gegaan met het wegwerken van achterstanden op het gebied van verpakken, registreren en digitaliseren van de Collectie, ziet resultaten van het harde werken. Op het gebied van digitalisering ligt het museum voor op schema en wordt verwacht dat de doelstellingen worden overtroffen. In 2022 is het team uitgebreid van acht naar tien registratoren en behoudsmedewerkers en heeft het aanzienlijke resultaten geboekt – hoewel hierbij onder de doelstelling is gebleven. In de zomer is een nieuwe fotorestaurator gevonden.

Om de Collectie goed te beheren voor de toekomst en om al dat registratiewerk en de digitale beelden tevens toegankelijk te maken voor publiek, onderzoekers en collega-instellingen, is het juiste collectiebeheersysteem onmisbaar. In 2022 zijn de eerste stappen gezet voor de invoering van Axiell Collections. Tevens is gestart met een verduurzaming- en innovatieslag in de depots.

In 2022 werden 170 licenties verstrekt voor gebruik van foto's in publicaties, tentoonstellingen, tv-programma's en – andere uitingen

Sinds najaar 2022 wordt er gedigitaliseerd met gloednieuwe Canon EOS R5 camera's en Canon (macro) objectieven

In 2022 zijn de gesprekken gestart voor het aankopen van werk van vier fotografen en ontving het museum diverse schenkingen.

In Memoriam

Teun Hocks

Teun Hocks (1947-2022) was een pionier van de geënceneerde fotografie, bekend van zijn verstilde, tragikomische performances en humoristische zelfportretten, waarbij hij olieverf gebruikte om met de hand zijn eerder gemaakte analoge zwart-witfoto's in te kleuren. Hij overleed in maart op 74-jarige leeftijd. Hoewel hij begon als performance- en videokunstenaar vond Hocks al snel zijn plek als deel van een groep fotografen die in de jaren '80 op theatrale wijze fotografie opnieuw uitvonden. Door het gebruik van diverse technieken heeft het werk van Hocks een voor het medium atypische tijdloosheid. In 2021 kocht het Nederlands Fotomuseum twee werken van Teun Hocks aan. Tevens is een van zijn foto's te zien in de *Eregalerij van de Nederlands fotografie*.

Zonder titel, 1992 © Teun Hocks / Nederlands Fotomuseum

Onderzoek

Vanaf dit jaar is gestart met onderzoek naar afzonderlijke werken die in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* worden getoond. Als basis hiervoor is aan het begin van het jaar een beleidsdocument opgesteld waarin de randvoorwaarden en einddoelen van het onderzoek worden beschreven. Curator Guinevere Ras doet onderzoek naar de gezusters Curiel, die aan het begin van de 20e eeuw een eigen fotostudio in Paramaribo, Suriname hadden. Conservator Loes van Harreveld doet onderzoek naar Johannes Rombouts (1843–1913), een van de vroegste amateurfotografen uit de collectie. Over de eerste uitkomsten van het onderzoek schreef zij een artikel voor *Dialogue. Vintage Photography Magazine*, editie 2 (2022). Het onderzoek spitst zich toe op de twee foto's in de *Eregalerij*; de vroegst bekende microfotografie uit Nederland (circa 1873) en een straatfoto uit de jaren 1888–1899. Bijzonder feit is dat Johannes Rombouts ongeveer gelijktijdig met kunstschilder en fotograaf George Hendrik Breitner op straat ging fotograferen.

Daarnaast is gestart met onderzoek naar de foto's van Evert van Ojen (1886–1964). Beide onderzoeken kunnen plaatsvinden dankzij de inspanningen uit eerdere jaren en van het team Actieplan, dat kwetsbare glasnegatieven archieven in 2022 online toegankelijk maakte. Het toont aan hoe belangrijk deze stap in digitalisering is voor toekomstig onderzoek naar de context en wordingsgeschiedenis van de archieven en de verdere geschiedschrijving van de Nederlandse fotografie. In 2023 wordt bepaald hoe de onderzoeksresultaten gedeeld kunnen worden met het publiek, via de *Eregalerij* app, sociale media, website, publicaties of toekomstige tentoonstellingen.

Externe onderzoekers zijn eveneens van harte welkom om de originele collectiestukken te komen bekijken. In 2022 faciliteerde het museum onderzoekers voor het archief van onder andere Paul Julien en de Wereldcollectie. Ook werd veel kennis en informatie online gedeeld, door onderzoekers te wijzen op de (toenemende) mogelijkheden van online onderzoek in de beeldbank en andere digitale bronnen over de geschiedenis van de Nederlandse fotografie.

Beheer & behoud

Het Nederlands Fotomuseum beheert een enorme Collectie van zo'n 5,6 miljoen objecten. Een goedwerkend collectiebeheersysteem is daarom onmisbaar. In 2022 is begonnen met de overstap naar Axiell Collections. Op stapel staat een complexe conversie; de huidige twee databases worden samengevoegd tot één database en er komt een nieuw Digital Asset Management (DAM). Axiell biedt, in combinatie met een DAM, een volledig digitale beheeromgeving waarmee digitale media en collectiegegevens samen worden gebracht en de basis vormen voor complete digitale workflows.

In 2022 zijn de eerste stappen gezet om de implementatie in samenwerking met Axiell verder uit te werken. Er wordt een eigen testomgeving gecreëerd, waarin onder andere proefconversies kunnen plaatsvinden. In 2023 zal het resulteren in een concreet stappenplan per onderdeel.

De uiteindelijke conversie zal daarna plaatsvinden, en moet uiterlijk in 2025 afgerond zijn.

Het museum doet onderzoek naar de toekomst van het depot, ook met het oog op duurzaamheid.

Conservering

De verwerking van aanwinsten is in 2022 weer op gang gekomen. Als gevolg van de coronamaatregelen lag dit werk enige tijd stil en is een achterstand ontstaan. In het afgelopen jaar is een goede start gemaakt om deze achterstand in te halen. Als eerste zijn de kleinere aanwinsten (aankopen en schenkingen) aangepakt. Deze zijn omgepakt naar duurzame verpakkingen en verplaatst vanuit het tijdelijke quarantaine-depot naar een definitieve plek in een van de andere depots. Ook zijn deze aanwinsten geregistreerd en zoveel mogelijk gedigitaliseerd.

Het afgelopen jaar werd gewerkt aan een protocol voor het actueel houden van de standplaatsregistratie. De achterstanden die de afgelopen jaren waren ontstaan door corona en langdurige ziekte van medewerkers zijn in 2022 deels ingelopen, maar zullen ook in het komende jaar de nodige aandacht opeisen van team Collecties. Depotbeheerder en restaurator pakken in 2023 de draad weer op van de conditie- en standplaatscontrole. Door personele wisselingen was dit eveneens tot stilstand gekomen.

In 2022 zijn in totaal 362.756 objecten van een nieuwe verpakking voorzien. Van 131 verpakkingen is in het depot de standplaats en de conditie van de inhoud gecontroleerd. Hiermee wordt nu 63,4 procent van de Collectie op ideale wijze geconserveerd (was circa 50 procent).

Registratie

Naast het team Actieplan, dat zich richt op het wegwerken van achterstanden, hebben de registratoren beschrijvingen gemaakt van nieuwe gedigitaliseerde beelden die in 2022 zijn gemaakt. Dit betreft vooral scans voor publicaties en tentoonstellingen. Enkele honderden beelden van diverse fotografen in de collectie zijn met beschrijving toegevoegd aan de onlinebeeldbank. Registratie hiervan vraagt relatief veel tijd omdat per fotograaf en onderwerp voor een klein aantal beelden toch veel uitzoekwerk moet worden verricht, zoals het opzoeken van informatie in publicaties en analoge registers.

Een tweetal collectie-vrijwilligers, dat al langere tijd aan het museum is verbonden, heeft ook het afgelopen jaar gewerkt aan de registratie van diverse fotoarchieven. Eén vrijwilliger, met brede algemene kennis, heeft zich gericht op de archieven van Eddy de Jongh, Paul Schuitema en Chas Gerretsen. Beschrijvingen zijn verrijkt met trefwoorden, eigennamen en geografische gegevens. De andere vrijwilliger is vogelexpert en heeft zich beziggehouden met enkele archieven van natuurfotografen. Beschrijvingen van Fred Hazelhoff, Nol Binsbergen en Jan Pieter Strijbos zijn dankzij specifieke kennis van de vrijwilliger aangevuld met waardevolle informatie.

In 2022 zijn ruim 580.000 objecten geregistreerd.

Installatie Canon apparatuur © Fatih Sevinç

Digitalisering

Afgelopen jaar is er verder gegaan met het ondersteunen van het Actieplan d.m.v. het produceren van digitale contacten, 24.113 stuks (van complete vellen met zwart/wit-negatieven, kleurnegatieven en dia's, verpakt in transparante vellen). Hiermee werden bij benadering 394.000 objecten digitaal toegankelijk gemaakt. Daarnaast werden er digitale afbeeldingen gemaakt van individuele (glas) negatieven, 2.210 stuks. Daarmee is nu 16,1 procent gedigitaliseerd (was 4 procent).

De samenwerking met Canon is definitief tot stand gekomen. Sinds dit najaar wordt er gedigitaliseerd met gloednieuwe Canon EOS R5 camera's en Canon (macro) objectieven.

Voor fotoverkoop werden in 2022 ruim 350 beelden in hoge resolutie gescand en/of bewerkt. Voor de overzichtstentoonstelling van Johan van der Keuken zijn er ruim tweehonderd negatieven gedigitaliseerd waarvan er meer dan 150 zijn bewerkt ten behoeve van de publicatie bij de tentoonstelling. Voor deze publicatie is bovendien is een team met een mobiele digitalisering opstelling naar Parijs afgereisd om daar in de depots van het Maison Européenne de la photographie (MEP) bijna honderd afdrucken van Johan van der Keuken te digitaliseren.

Om de productie te verhogen is een nieuwe opstelling gemaakt, die bijna operationeel is. In totaal zijn er ruim vijfhonderd beelden bewerkt ten behoeve van tentoonstellingen en publicaties.

Collectie Hulpverlening (CHV)

In het najaar van 2022 werd een CHV-oefening gehouden rond een fictief incident met een actiegroep. Het museum anticepeerde daarmee tijdig op de trend van de klimaatklever, een nieuwe ontwikkeling waarbij de aandacht voor klimaatmaatregelen wordt opgeëist door activisten die zich vastplakken aan kunstwerken. De oefening verliep voorspoedig en betrof naast de leden van het CHV-team ook het crisisteam. Directie informeerde het personeel en voorzag iedereen van instructies voor het geval een dergelijk incident in het museum zou plaatsvinden. De oefening werd uitgebreid geëvalueerd en in een verslag met actiepunten per team gedocumenteerd. De oefeningen zullen jaarlijks plaatsvinden en samen met scholing voorzien in een stijgende leercurve en naast het acteren op calamiteiten wordt ingezet op een toenemend collectief bewustzijn voor de preventie van potentieel onveilige situaties.

Depot

Duurzaam gebruik van de beschikbare depotruimte heeft het museum hoog in het vaandel staan. Het museum is begonnen met het herstructureren van de depots om zo ruimte te kunnen creëren voor nieuwe aanwinsten. Een ander duurzaam initiatief waar het museum aan werkt is het verbeteren van het energieverbruik in het depot. Zo worden een aantal van de tl-lampen in het depot die dagelijks veel aan staan vervangen door ledlampen om meer energie te kunnen besparen.

Ook implementeert het museum nieuwe tools om de workflow te verbeteren. Zo is team Collecties bezig met de ontwikkeling van een tool voor de fotoverkoop waardoor het voor de depotbeheerder makkelijker wordt om de juiste negatieven te lichten en de digitaliseerders direct weten wanneer deze negatieven voor hen klaarliggen. Hierdoor kan de tijd dat kwetsbare objecten uit de koude-opslag zijn worden verkleind waardoor de levensduur van de objecten wordt verlengd.

In 2022 was er wekelijks een onderhoudsmonteur in huis om de installaties te voorzien van onderhoud. Hierdoor kunnen gebreken vroegtijdig worden gedetecteerd wat behoedt voor economisch zware ingrepen.

Aanwinsten

Het Nederlands Fotomuseum verzamelt fotografie in de breedste zin van het woord, gemaakt door Nederlandse fotografen met een duidelijke eigen signatuur.

Wekelijks worden stukken aangeboden aan het museum. Vanwege een strikt acquisitiebeleid wordt een groot deel (helaas) afgewezen. Het aanbod dat wel in het acquisitiebeleid van het museum past, wordt nader besproken in het teamoverleg en grote archieven worden voorgelegd aan de adviescommissie van het museum. Door een aantal aanvullingen op archieven, die reeds in beheer zijn van het museum, en door de aankopen nam de grootte van de Collectie toe met circa 537.000 objecten.

Ieder jaar kan het museum dankzij financiële bijdragen van het Mondriaan Fonds en de Fotomuseum Collectors Council een actief aankoopbeleid voeren. Hiermee houden we de Collectie actueel en relevant, voor nu, maar zeker voor de toekomst. Bij de selectie van de fotoprojecten is kritisch gekeken of het hedendaagse werk aansluit bij thema's die al in de Collectie aanwezig zijn, zoals dekolonisatie en migratie, enscenering en documentaire. Ook het experimentele gebruik van fotografische technieken speelt een rol. Het museum verzamelt bij voorkeur series die verhalen vertellen die ertoe doen, van fotografen met een eigen signatuur.

In 2022 is toegezegd dat het museum werk aankoopt van drie fotografen. De overdracht, financiële afwikkeling en verantwoording van de aankopen hebben begin 2023 plaats. Daarnaast gaf het museum een vierde fotograaf een opdracht.

Wissel in de Schatkamer van de Eregerij van de Nederlandse fotografie © Fatih Sevinç

Erwin Olaf Mind of Their Own

'Taboedoorbrekend', zo werden de zeventien portretten gezien die Erwin Olaf in 1995 maakte van jonge mensen met een geestelijke beperking. De samenleving is immers geneigd om deze groep mensen in het dagelijks leven buiten beeld te houden, en al helemaal niet om ze voor het voetlicht te plaatsen. Olaf nam het uitzonderlijke initiatief door dat laatste nu eens wel te doen. Geassisteerd door make-up professionals, stilisten en kappers plaatste hij hen als echte *celebrities en full colour* in de schijnwerpers van zijn studio. Van tevoren had hij met ouders en medewerkers van instellingen gesproken om zich ervan te vergewissen dat hij niemand schade berokkende. Dat gebeurde dan ook niet: alle geportretteerden voelden zich trots, blij en soms zelfs blijvend meer zelfverzekerd. De frisse blauwe, gele, groene en oranje achtergronden verlenen extra levendigheid aan de portretten. Met een type belichting dat in de commerciële fotografie gebruikelijk is, gaf Olaf de modellen een uitstraling alsof ze in een kledingadvertentie figureerden. Doordat hij delen van zijn negatieven verbrandde, ontstond ook in figuurlijke zin een vlamdend betoog om positieve aandacht te geven aan deze doorgaans gemarginaliseerde personen. Hij was gegrepen door hun directheid: "De echte shock bij deze foto's zit in hun blikken: ze keken niet naar de camera, maar er dwars doorheen."

Het Nederlands Fotomuseum verwierf alle werken uit de serie *Mind of Their Own*. Daarnaast gaat het museum de fragiele en beschadigde kleurnegatieven, behorend bij deze serie voor Erwin Olaf bewaren in het koude depot.

Saskia (Aged 8), 1995
Uit *Mind of Their Own*, 1995 © Erwin Olaf
Permanent te zien in de *Eregalerij* van de
Nederlandse fotografie.

Jan Banning BUREAUCRATICS

Het boek en de tentoonstelling *Bureaucraties* van Jan Banning zijn "het product van het hart van een anarchist, de geest van een historicus en het oog van een kunstenaar", aldus de maker. Het is een vergelijkende fotografische studie van de cultuur, rituelen en symbolen van staatsbestuur en dienaren in acht landen op vijf continenten. De landen zijn geselecteerd op basis van politieke, historische en culturele overwegingen: Bolivia, China, Frankrijk, India, Liberia, Rusland, de Verenigde Staten en Jemen. In elk land bezocht Jan Banning kantoren van leden van de uitvoerende macht in verschillende diensten en op verschillende niveaus. De bezoeken waren onaangekondigd en de begeleidende schrijver, Will Tinnemans, hield door middel van interviews de medewerkers ervan af om het kantoor op te ruimen. Zo laten de foto's zien waar een buurtbewoner bij binnenkomst mee te maken krijgt.

De fotografie heeft een conceptuele, typologische benadering; elk onderwerp wordt achter zijn of haar bureau geposeerd. De foto's hebben allemaal een vierkant formaat (passend bij het onderwerp), zijn geschoten vanaf dezelfde hoogte, waarbij het bureau – met de voor- of zijkant evenwijdig aan de horizontale randen van het frame werd gefotografeerd.

India Bureau 17 Prasad, 2003 © Jan Banning

Andrea Stultiens

Het Nederlands Fotomuseum gaf een opdracht tot het maken van een serie werken door kunstenaar en onderzoeker Andrea Stultiens, die de nalatenschap van Paul Julien onder de loep neemt. Zij doet sinds een lange periode onderzoek naar deze collectie. Het onderzoek van Stultiens is een goed voorbeeld hoe kunstenaars met hun eigenzinnige blik het museum helpen de rijke Collectie naar het nu te halen. Paul Julien (1901–2001) verwierf bekendheid met zijn reizen naar equatoriaal Afrika, gemaakt tussen 1932 en 1962. Deze leidden tot omvangrijke foto- en filmreportages, die destijds erg populair waren. Het archief van Paul Julien bevindt zich in het Nederlands Fotomuseum en in het Eye Filmmuseum. De resultaten van haar jarenlange onderzoek naar de nalatenschap van Paul Julien presenteerde Andrea Stultiens eind mei 2021 op een website die ten doop werd gehouden tijdens het symposium 'Undisciplining Photography'. In 2024 toont het Nederlands museum een tentoonstelling rondom het project.

Cynthia Boll Sinking Cities, Jakarta

Cynthia Boll vertrok in 2014 naar Jakarta voor onderzoek naar een veertig miljard dollar kostende 36 kilometer lange zeewering met de bijnaam 'The Giant Seawall', die in de komende decennia wordt gebouwd langs de baai van Jakarta. Dit project wordt niet vanwege de stijgende zeewaterstanden gebouwd maar vooral in verband met bodemdaling. De stad zakt snel weg, acht tot twintig centimeter per jaar door diepe grondwateronttrekkingen. Als er geen actie wordt ondernomen, zal binnen twintig tot dertig jaar een derde van Jakarta onder water komen te staan, wat de levens van miljoenen bedreigt. En Jakarta is niet uniek, andere megasteden zoals Ho Chi Minh City, Bangkok, New Orleans en Lagos worden geconfronteerd met dezelfde dreiging.

Van 2014 tot 2019 heeft Cynthia Bol het leven van vier lokale mensen en hun omgeving gedocumenteerd, in een poging te begrijpen hoe het is om bewoner te zijn van een zinkende stad. Door persoonlijke verhalen te vertellen in beeld en film, overbrugde ik de kloof tussen wetenschap en het grote publiek met een bewustwordingscampagne op sociale media, publicaties in lokale en internationale media en tentoonstellingen.

Uit het project *Sinking Cities, Jakarta* kocht het Nederlands Fotomuseum vijftien foto's. Daarnaast ontving het museum van de fotograaf een schenking van een tweetal publicaties van *Banjir! Banjir!*, *Leven met water in Jakarta*, waarin deze foto's een centrale rol spelen.

Sinking Cities, Jakarta, 2018 © Cynthia Boll

Schenkingen

Dolph Kessler

De fotograaf Dolph Kessler schonk het museum een complete set afdrukken van zijn eigen publicaties *Art Fairs* (2009) en *Art Fairs Revisited* (2013). In totaal gaat het om 137 afdrukken op A3 formaat, gemaakt tussen 2006 en 2013. Naast de foto's kreeg het museum de beschikking over hoge resolutie digitale bestanden, zoals gebruikt zijn voor de publicaties. Tevens schonk Kessler het museum selectieve documentatie over de totstandkoming van beide projecten.

Tineke van den Klinkenberg

Tineke van den Klinkenberg schonk het museum voor de tweede keer een bijzondere verzameling afdrukken uit haar eigen collectie. Dit keer ging het om 34 afdrukken van diverse Nederlandse fotografen, zoals Eva Besnyö, Marrie Bot, Kors van Bennekom, Emiel van Moerkerken, Carel van Hees, Marlo Broekmans, Koen Wessing en Cor Jaring.

De schenking zal plaatsvinden in zes jaarlijkse delen, volgens een vooraf vastgesteld schema. De overige foto's worden in bruikleen gegeven en blijven in bruikleen tot deze zijn toegevoegd aan de schenking.

Paul en Menno de Nooijer

De Collectie van het museum werd verrijkt met een genereuze schenking van Paul en Menno de Nooijer. Paul de Nooijer is een pionier in Nederland op het gebied van geënceneerde fotografie. Sinds de jaren negentig werkt hij samen met zoon Menno en maakt het duo experimentele kunstinstallaties door middel van fotografie en video.

De schenking betrof de werken *Tribute to Yves Klein #1* en *Tribute to Yves Klein #3*. Het duo deed de schenking tijdens het jaarlijkse ambassadeursdiner waar zij tevens een performance verzorgden. De schenking is een mooie aanvulling op de 28 werken uit De Nooijers oeuvre die het museum in 2021 verwierf. Eén van die werken, *Electriclawnmowingiron* uit 1977, is permanent te zien in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*.

Fonds Anna Cornelis

In 2020 is het Fonds met het Nederlands Fotomuseum overeengekomen dat van elk gehonoreerd en gerealiseerd project twintig door de fotograaf vervaardigde afdrukken door middel van een schenking aan de collectie van het museum worden toegevoegd. De eerste overdracht vond in het najaar van 2022 plaats en betrof documentaire fotoprojecten van drie fotografen die in 2018 op basis van hun voorstellen van het Fonds financiële steun kregen:

Alex Kemman (1981): De Grote Zab: De Laatste Vrije Rivier van Mesopotamië

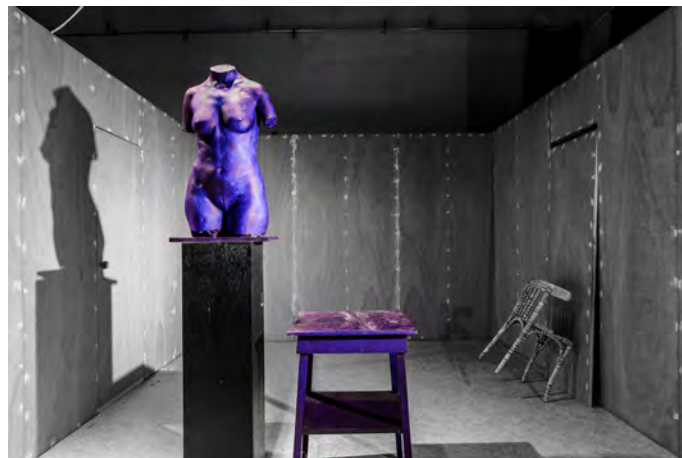
De vrij stromende rivier De Grote Zab ontspringt in de ruige Koerdische bergen, in een grensgebied dat van oudsher in conflict is. De Grote Zab rivier vertegenwoordigt deze frictie tussen vrijheid en controle. Vanuit de rivier laat Alex Kemman zien hoe een sluimerend conflict en verborgen spanning doordringen in het landschap en de levens van de mensen die er wonen. De geplande stuwdammen spelen hierin een verborgen maar beslissende rol.

Guus Rijven (1947): De Draak van het Wit / 't Eylant Schisma in de Baai van Nagasaki

Van 1641 tot 1859 was op Deshima, een eilandje in de Baai van Nagasaki, Kyusu, Japan, de Nederlandse handelspost gevestigd. Eeuwenlang verbond Deshima Japan met Nederland. In het najaar van 2017 werd de brug officieel heropend. Guus Rijven brengt met zijn project een ode aan de gedachte van uitwisseling, de archeologie van een traject, een document dat het heden met het verleden verbindt.

Bob Negrijn (1961): THE HIGH VIEW | pursuing nature | TOURISM REGARDED

Al sinds zijn vierde jaar komt Bob Negrijn in de bergen en sindsdien heeft hij in dit bijzondere landschap veel zien veranderen, onder meer door de invloed van het toerisme en tot zijn verdriet niet altijd ten goede. Negrijn is van oorsprong beeldhouwer en fotografeert daardoor met een bijzonder oog voor driedimensionale vorm. Zijn heldere en gedetailleerde opnamen maakt hij met een technische camera in kleur. Voor dit project doorkruiste hij verschillende keren de Zwitserse Alpen alsof –zoals hij dat zelf formuleerde– 'door zijn atelier liep'.

Tribute to Yves Klein #1, 2022 © Paul de Nooijer

Tribute to Yves Klein #3, 2022 © Paul de Nooijer

Turkse naaicursus, Rotterdam, 1978 © Robert de Hartogh / Nederlands Fotomuseum

Archieven

Het museum verwerft zeer selectief archieven. Met Eddy Posthuma de Boer, overleden in 2021, was sinds lange tijd een overeenkomst opgesteld voor de opname van zijn archief. Wegens omstandigheden was snelle verhuizing van het archief urgent. Het omvangrijke archief werd door een extern bedrijf in samenwerking met medewerkers van het museum verhuist en grotendeels in externe opslag geplaatst, totdat het museum capaciteit heeft om dit verder te verwerken.

Door het plotseling overlijden van Robert de Hartogh maakt het museum eveneens ruimte voor zijn archief. Bij leven gaf De Hartogh reeds aan dat hij zijn archief wil nalaten aan het Nederlands Fotomuseum. Het museum is vereerd om zijn nalatenschap te gaan beheren. Een deel van zijn werk is gedigitaliseerd en te zien via de website.

De verwachte groei van de Collectie is nog niet meegenomen in de totaalcijfers aangezien het Nederlands Fotomuseum deze archieven nog niet daadwerkelijk heeft opgenomen. De archieven van Eddy Posthuma de Boer (minimaal 500.000 stuks) en Robert de Hartogh (circa 75.000 stuks) zullen waarschijnlijk in 2023 fysiek aan de Collectie worden toegevoegd.

Op de valreep van 2022 verwierf het Nederlands Fotomuseum een zestal afdrucken en twaalf negatieven, gemaakt door Piet Zwart. Het werk omvat enkele portretten van de Duitse kunstschilder, typograaf, publicist en dichter Kurt Schwitters, die beroemd werd met zijn collages en klankgedichten. Daarnaast zijn er enkele foto's gemaakt in Haarlem. Het Nederlands Fotomuseum beheert het negatievenarchief van Piet Zwart. Het fotografische oeuvre van Piet Zwart is ontstaan in een periode van nauwelijks één decennium, maar behoort tot het belangrijkste

uit het interbellum. De betekenis ervan wordt onderstreept door zijn fototheoretische geschriften en bijdrage aan de internationale doorbraak van de Nieuwe Typo- en Fotografie, onder meer als lid van de Ring "Neue Werbegestalter" en als verantwoordelijke voor de Nederlandse inzending op de tentoonstelling *Film und Foto* (FiFo) van 1929 in Stuttgart.

In Memoriam

Robert de Hartogh

Op 19 november 2022 overleed fotograaf Robert de Hartogh (1942-2022) in zijn woonplaats Rotterdam. Robert de Hartogh begon na zijn afstuderen in 1966 tijdens vakantie-reizen naar Marokko en Turkije te fotograferen. Het leven van (im)migranten in Nederland vormt de rode draad in zijn werk. Een onderwerp waar hij zich vanaf de zogenoemde rassensnellen in de Afrikaanderwijk in Rotterdam in 1972 volledig op toelegde. Doordat hij al in een vroeg stadium een hecht netwerk wist op te bouwen van immigrantenfamilies, hulporganisaties en uitgeverijen van onderwijsmateriaal, droeg hij voor een belangrijk deel bij aan de beeldvorming van de eerste generatie arbeidsmigranten, onder meer met de publicatie *Kijkboek over gastarbeid* uit 1977. Zijn foto's verschenen in tal van publicaties, campagnes, educatieve projecten en tentoonstellingen. Op moment van overlijden werkte De Hartogh samen met Khalid Amakran aan een dubbeltentoonstelling voor Museum Gouda. Zijn werk was in 2021 in het Nederlands Fotomuseum te zien in de groepstentoonstelling *Rotterdam werkt! Fotografie in opdracht 1864-heden*.

Amateurfotografie

Fotografie is juist een medium dat veel door amateurs wordt gebruikt. En dat zijn amateurs in de breedste zin van het woord, van georganiseerde vrijetijdsfotografen, tot amateurliefhebbers en van jonge fotografen met analoge camera tot de gebruikers van sociale media, zoals wij allemaal zijn.

In de vroegste jaren van de fotografie waren de meeste fotografen amateurs; zij verdienden hun geld als apotheker of in een ander vakgebied. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er in de Collectie van het Nederlands Fotomuseum een groot aantal amateurfotografen te vinden is. Hoewel er in 2022 geen nieuwe amateurarchieven aan de Collectie zijn toegevoegd, werden er wel een aantal amateurarchieven binnen het Actieplan ontsloten. Naast de digitale ontsluiting van de eerder genoemde amateurfotograaf Johannes Rombouts, werd onder meer gewerkt aan de ontsluiting van de stereo-archieven van Gerardus Azings-Venema en Tjeerdo Wieberdink en het glasplatenarchief van natuurfotograaf Johannes Vijverberg. Amateurarchieven die voor 2023 op de rol staan zijn die van Michiel de Monchy en L.P. Polhuis.

Johannes Vijverberg (1880-1965)

Johannes Vijverberg werd opgeleid tot onderwijzer en werkte vanaf 1909 als schoolhoofd in Noordgouwe. In zijn vrije weekenden maakte hij vogelfoto's. Hij begon met een gekochte camera rond 1909 te fotograferen, maar bracht daar al snel wijzigingen in aan. Hij experimenteerde met verschillende elektrische sluitertechnieken waarbij hij de camera in een gecamoufleerde kist achterliet. Op de Tentoonstelling van Natuurfotographie (1913) viel Johannes Vijverberg op bij de secretaris van de organiserende Natuurhistorische Vereniging.

Vijverberg publiceerde veel foto's in de monografische reeks *Vogel-idyllen* (1925-1933) en in diverse natuur- en fototijdschriften. In zijn teksten ging hij vaak in op de technische (on)mogelijkheden van de vogelfotografie. Tot aan zijn pensioen in 1940 combineerde hij het onderwijzerschap met de natuurfotografie.

Collectiefoto's op locatie

Het museum stelt ieder jaar voor verschillende tentoonstellingen en presentaties foto's ter beschikking uit de Collectie. Hieronder een greep uit de bijdragen uit de Collectie aan diverse tentoonstelling buiten het museum.

Bijdragen door foto's van Piet Zwart aan presentatie *Hét portret van Anton de Kom. Van collage tot icoon* in Kunstmuseum Den Haag. Was te zien tot en met 20 maart 2022. Kunstmuseum Den Haag ontving eveneens foto's van Jan van Keulen voor in de tentoonstelling *Hans Arp. Het laatste werk*.

Ter gelegenheid van 150 jaar Nieuwe Waterweg levert het museum een bijdrage aan de buitenexpositie *Reuzenarbeid. De Nieuwe Waterweg in 150 jaar fotografie*. Aan de Koningin Emmaboulevard in Hoek van Holland waren van 28 april tot en met 26 september 2022 reuzenfoto's te bewonderen van o.a. Frits J. Rotgans, Kees Molkenboer, Jan Stribos en Cas Oorthuys.

Foto's van Marianne Domnisse en Louise van der Veen werden gebruikt in en voor de reizende tentoonstelling *Vrouwenpalet 1900-1950. Haar verhaal, haar kunst*. Deze tentoonstelling was te zien in Museum Dr8888 in Drachten en De Wiegier in Deurne en werd in het najaar geopend in Kunsthal Rotterdam.

In het stadsarchief Amsterdam waren foto's van Ed van der Elsken te zien in een kleine presentatie over honderd jaar kunstenaarsassociatie De Kring. In 2022 opende het Stadsarchief een grote tentoonstelling: *Al die Amsterdamse mensen... Foto's 1935-1975*. Hiervoor heeft Stadsarchief geput uit hun verzameling afdrucken van belangrijke fotografen die in de jaren 1935-1975 Amsterdam hadden vastgelegd. Hieronder werk van collectiefotografen zoals Kors van Bennekom (campagnefoto), Charles Breijer, Jaap d'Oliveira en vele anderen.

Voor de afscheidstentoonstelling *Ouders* van conservator Wim van Sinderen in het Fotomuseum Den Haag leverde het Nederlands Fotomuseum nieuwe afdrucken en een bruikleen van foto's van Cas Oorthuys, Ata Kandó, Peter Martens en Cobie Douma. De tentoonstelling was te zien 2 juli tot en met 13 november 2022.

Veertien foto's van Nico Jesse die hij in 1953 maakte over de Oranje-Nassau mijn in Heerlen kregen een plek in de tentoonstelling *Burn, van Brandgevaar tot Burn-out*, van 19 november 2022 tot en met 3 september 2023 in Industriemuseum te Gent (België).

Later in het jaar leverden we nieuwe fotobestanden voor de geheel vernieuwde vaste opstelling van het Verzetsmuseum in Amsterdam. Het museum leverden foto's uit de tweede wereldoorlog van Cas Oorthuys, Charles Breijer, Violette Cornelius en Ed van Wijk. Op 1 december 2022 werd deze nieuwe opstelling feestelijk heropend door H.K.H. Prinses Margriet.

Een foto van Bert Buurman en meerdere statiefoto's van Marius Meijboom waren te zien in de tentoonstelling en begeleidend boek *De eeuw van Juliana, een koningin en haar idealen* in de Nieuwe Kerk in Amsterdam die vanaf 15 oktober 2022 te zien is.

Tot slot werkte het Nederlands Fotomuseum mee aan tentoonstelling *Inside the outside - pioneers in lens-based media*. De tentoonstelling onderzoekt met het werk van zeventien kunstenaars de relatie tussen mens en natuur en heeft zijn oorsprong in het werk van collectiefotograaf Richard Tepe, een van de eerste natuurfotografen in Nederland. Deze tentoonstelling was te zien in CODA Museum in Apeldoorn van 1 mei tot en met 25 september.

Haarlem, 1936 © Piet Zwart / Nederlands Fotomuseum

Bruiklenen

Het museum gaf 185 objecten in bruikleen, aan drie musea:

De Gouden Koets, Amsterdam Museum
(tot en met 27 februari 2022)
12 afdrucken uit de Wereldcollectie

Werner Mantz: *The Perfect Eye*, Bonnefanten,
Maastricht (vanaf 25 september 2022)
172 afdrucken uit de collectie Werner Mantz

Ouders / Parents, Fotomuseum Den Haag
(2 juli tot en met 13 november 2022)
1 afdruk uit de collectie Peter Martens

Auteursrechten en Fotoverkoop

In 2022 werden 170 licenties verstrekt voor gebruik van foto's in publicaties, tentoonstellingen, tv-programma's en andere uitingen. Opvallend is de toename van aanvragen van particulieren doordat meer historisch beeld gevonden en gezien wordt in beeldbanken en tentoonstellingen buitenshuis. Verdedigen van auteursrechtenvergoedingen en uitleggen van het waarom fotografie niet zonder deze vergoedingen kan blijft nodig.

Gelukkig zijn er ook altijd gerichte fotoaanvragen ter ondersteuning van interessante (kunst)projecten. Zo vond het museum alsnog de bijzondere negatieven in het archief van Marianne Dommissie van de portretten die zij maakte van de Japanse kunstenaar Yayoi Kusama. Deze portretten zullen komend jaar gebruikt worden in een presentatie over haar periode in Nederland in het Stedelijk Museum in Schiedam. Ook hielpen het museum kunstenaar Gyz La Rivière in zijn zoektocht naar beeldmateriaal over de relatie China-Rotterdam voor zijn filmproject *Malin TV*.

Voor een kantoor van Deloitte in Utrecht werden vijftig foto's van oud Utrecht geselecteerd en verzorgde het museum de digitale afdrucken.

Een omvangrijke bijdrage werd geleverd aan deze in 2022 verschenen boeken:

- *De Kring 100 Jaar*, samenstellers: Rudie Kagie en Marius van Leeuwen, Amsterdam, De Kring (2022)
- *Amsterdam. Amsterdam. Een beeld van een stad in 150 jaar fotografie*, samenstellers: Anthon Beeke en Henk Raaff. Amsterdam, Koninklijke Kampert en Helm Rotaform B.V., 2022.

In de webwinkel werden in 185 foto 's verkocht. Hiervan werd het merendeel (128) opgeplakt of voorzien van een inlijsting. Eind 2022 zagen we ons genoodzaakt vanwege de inflatie de verkoopprijzen in de webwinkel te verhogen met circa 10 procent. Deze prijsverhoging werd per 1 januari 2023 doorgevoerd.

In 2022 vonden vele fotoafdrucken uit oude tentoonstellingen en hun weg naar fotoliefhebbers via de MuseumDepot-Shop. Helaas werd MuseumDepotShop eind oktober failliet verklaard. Begin januari 2023 zal een doorstart volgen.

Bibliotheek

Nadat de bibliotheek, na een maand vertraging, in februari weer open ging heeft het museum langzaam de draad weer kunnen oppikken. De meeste bezoekers zijn studenten van de Academie voor Beeldcreatie. Dat zijn niet alleen studenten van onze in pandige burens maar ook uit Amsterdam, Eindhoven en Apeldoorn.

De uitwisseling van dubbele exemplaren met de bibliotheek van Foam heeft plaats gehad en ook enkele particulieren hebben boeken geschonken. Hierbij is dankbaar profijt gemaakt van het opruimen en ordenen in Coronatijd van jaargangen tijdschriften in depot op taal. Nederlands en Engels is afgerond. Bij de Duitstalige tijdschriften zijn we halverwege en alleen de Franse en overige talen moeten nog.

Het contact met de bibliotheek van Huis Marseille is geïntensiveerd. Als museumdocent is Sjeff van Duin al sinds 2005 werkzaam bij dit museum maar beschrijft dit jaar ook boeken in de gezamenlijke catalogus; fotografiebibliotheek.nl.

Een bijzonder project waar de bibliotheek een onmisbare rol in speelt is een project van Arjan de Nooy en Anne Geene. Met ondersteuning van stagiair Chloé Blansjaar zijn zij op zoek naar allerlei mogelijke quotes over fotografie in de Engelse taal. Een omvangrijke taak dat moet resulteren in een persoonlijk overzichtswerk.

Er zijn dit jaar 235 nieuwe titels in de bibliotheekdatabase ingeschreven. In de bibliotheek helpt sinds lange tijd de vrijwilliger Mayumi Kumagae mee aan het nummeren en registreren van nieuwe publicaties in het bibliotheekstelsel van het museum. De boeken zijn daarmee op onze website vindbaar voor het publiek.

Koeltorens, Staatsmijn Emma, Hoensbroek, 1938 © Werner Mantz / Nederlands Fotomuseum

4. Marketing & Communicatie

Gebruikers website met 14,6% gestegen

Totale media-waarde van 3.835.226 euro

In 2022 is door marketing en communicatie een vervolg gegeven aan de verankering van de positionering van het Nederlands Fotomuseum als een museum dat zich richt op fotografie uit Nederland en waakt over het nationaal fotografisch erfgoed. De marketing en communicatie zet in op wat het museum uniek maakt, namelijk de Collectie en de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* in combinatie met wisselende tentoonstellingen. In 2022 is gestart met een strategie waarin de visuele verhalen uit de Eregalerij het uitgangspunt vormen. Campagnes zijn ontwikkeld rondom raakvlakken tussen de Eregalerij, de Collectie en/of de wisselende tentoonstellingen. Op deze manier versterken de diverse campagnes elkaar en vormen ze een aanvulling in plaats van continu losse verhalen.

In 2022 is ook gestart met een analyse van de sociale media strategie en is een begin gemaakt de doorontwikkeling van de Eregalerij-app en website en is er een nieuw online ticketingsysteem in aantocht. Maar bovenal heeft marketing en communicatie zich in 2022 beziggehouden met het zichtbaar maken van de activiteiten van het museum op straat, in kranten, magazines en via online kanalen.

Na een wat langzame start waarin bezoekersaantallen achterbleven op pre-coronatijden, zagen we vanaf eind oktober een duidelijk stijgende lijn. In december was het bezoekersaantal zelfs hoger dan in december 2019. Dit geeft veel hoop op een toename in de bezoekersaantallen in 2023.

Reach, Engage, Activate, Nurture

Het Nederlands Fotomuseum hanteert de REAN-strategie bij het ontwikkelen en opzetten van campagnes. Het anagram staat voor Reach (Bereik), Engage (Interactie), Activate (Activeer) en Nurture (Onderhoud). In 2022 is met name ingezet op het verhogen van bereik, de interactie en het onderhouden van de verschillende doelgroepen. Dit heeft het museum gedaan door een gewogen middelenmix in te zetten, zowel online als offline. Online is snel en met relatief weinig middelen een groot bereik te behalen, maar de kracht ligt in het verhogen van de interactie die hopelijk weer leidt tot meer activatie. De laatste fase, nurture, is voor het museum heel belangrijk, omdat we graag willen dat bezoekers meerdere malen naar het museum komen en ons ook na hun bezoek blijven volgen.

Offline moet daarbij zeker niet vergeten worden. De kracht zit altijd in herhaling op verschillende plekken en mensen bewegen zich continu op straat, lezen kranten en magazines en kijken televisie. In 2022 is met diverse vakmagazines een jaarsamenwerking aangegaan. Zodoende is het Nederlands Fotomuseum altijd zichtbaar in Museumtijdschrift, Pf fotografiemagazine, Focus en SeeAllThis. Het partnerschap met Rotterdam Festivals is

Op Instagram werd de 30.000^e volger verwelkomd

Google Reviews cijfer: 4,32 (van 5)

nieuw leven ingeblazen en met dpg media zijn jaarafspraken gemaakt rondom diverse campagnes. Voor de sociale media advertenties is samengewerkt met New Sales Company.

De resultaten van het opmaken van campagnes vanuit deze strategie, zijn online goed te zien. New Sales Company omschreef de zomercampagne rondom de tentoonstelling *Typisch Nederland* als volgt: "De campagne heeft enorm goed gepresteerd. Er was veel betrokkenheid bij de advertenties. Dit zie je aan de enorm hoge CTR en de totale CPC van 0,03 eurocent. Een mooie campagne die goed aansluit bij de doelgroep."

Campagnes

Always on

Met de Eregalerij heeft het Nederlands Fotomuseum een permanente tentoonstelling in de programmering. Dit heeft een grote impact op de communicatiestrategie van het museum. Campagnes kunnen geoptimaliseerd worden over een langere periode. Daarbij is ook goed gekeken hoe de communicatie over tijdelijke tentoonstellingen zich verhoudt ten aanzien van de Eregalerij. En hoe dit elkaar aan kan vullen en versterken. In 2022 is een digitale always on campagne gevoerd, waarbij social advertenties van de Eregalerij om de maand zijn ingezet, in combinatie met meerdere straatcampagnes, online advertising en printmedia.

Omdat het museum in 2022 weer volledig openging heeft het museum zich met name gericht op het aanwezig zijn in diverse media. Er zijn zoveel mogelijk gelegenheden en media-aanbiedingen ingezet om die zichtbaarheid te vergroten. Van een cultuurvlog special met Shot of Culture tot een Ster & Cultuur tv-reclame tijdens de kerstperiode en van een artikel op indebuurt.nl tot digitale posters gedurende NN North Sea Jazz. Dat het opviel blijkt onder andere uit reacties van collega's en bekenden die posters op straat hadden gespot en met name door reacties vanuit de pers die de billboards in Amsterdam met de foto van Nick Cave door Anton Corbijn hadden gezien.

Eregalerij vs. Collectie en Tentoonstelling

Door de focus op de wisselende tentoonstellingen op fotografie uit Nederland en de eigen Collectie, ontstaat een logische connectie tussen de Eregalerij van de Nederlandse fotografie en de andere activiteiten die het museum onderneemt. In de communicatiestrategie is hierop ingesprongen door deze connectie als handvat te gebruiken om grotere campagnes te ontwikkelen. In het najaar is daarmee voor het eerst geëxperimenteerd bij de tentoonstelling rondom het werk van Johan van der Keuken. Zo is Van der Keukens werk uit de Eregalerij ingezet als nieuw campagnebeeld voor posters en adver-

tenties; zijn artikelen verschenen waarin de positie van het werk van Johan van der Keuken is geplaatst binnen de Eregalerij en de Collectie van het museum, in o.a. Uitagenda Rotterdam, en is in de Eregalerij-app een verwijzing gemaakt naar de tentoonstelling. De doorontwikkeling van deze combinatiestrategie zet het museum in rondom de tentoonstelling van Sanja Marušić die op 17 februari 2023 opent. Ook haar werk is zowel in de Eregalerij te zien als onderdeel van de Collectie van het museum.

Themamaanden

Om beter grip te krijgen op content voor de sociale media, zijn in het najaar themamaanden geïntroduceerd. Op deze manier is getracht een verhaal te vertellen via de diverse kanalen en content af te kunnen stemmen op ieder individueel kanaal. Dit lukte de ene maand beter dan de andere. Zo was oktober met het kinderboekenweekthema Gi-ga-groen een heerlijke inkopper om het werk van Anne Geene uit de Eregalerij centraal te stellen. Ook de directeur sluit in haar blogs aan op het maandthema. Na een aantal maanden proberen, bleek een maandthema toch niet realistisch. Er zijn zoveel verschillende (landelijke) evenementen en inhaakdagen, naast een grote hoeveelheid verschillende activiteiten in het museum, dat het marketingteam in 2023 terug naar de tekentafel gaat en gaat kijken hoe er door het jaar heen overkoepelende (thema)campagnes kunnen worden ontwikkeld en ingezet.

Digitale toegankelijkheid

Binnen het team marketing en communicatie zijn in 2022 meerdere stappen gezet om de digitale bezoekerservaring te optimaliseren. De eerste stap was een analyse van het online ticketingsysteem. Het online winkelmandje bleek voor velen niet gebruiksvriendelijk en zodra er weer een kaartje aan de kassa kon worden gekocht, nam het aantal online bestellingen direct een duikvlucht. Kocht in januari nog zo'n 70 procent zijn ticket online, in december was dat nog maar 18 procent. Uit Google Analytics bleek dat ruim 75 procent van de bezoekers de bestelling online niet afmaakte. Daarnaast kwam er regelmatig feedback vanuit de kassa dat het online bestellen niet lukte. Aangevuld met de wens om online tickets aan te kunnen bieden voor zowel het museum als voor losse evenementen en activiteiten en het mogelijk maken van groepsboekingen en resellermarketing, is gekeken naar een ander systeem. Eind 2022 is gekozen voor CM.com. De daadwerkelijke overstap wordt in 2023 gerealiseerd.

Met DOOR/IN10 is een traject gestart om de Eregalerij-app door te ontwikkelen en hierin ook ruimte te geven aan tentoonstellingen met werk van Collectie-fotografen. Tegelijkertijd is een opzet gemaakt voor een mogelijke nieuwe websitepagina, waarmee in 2023 verder gebouwd kan worden aan een briefing voor een nieuwe website. Voor de app is het bestaande CMS uitgebreid, zijn trainingen gegeven over het maken van online verhalen (stories) en is het materiaal voor een app rondom het werk van Johan van der Keuken ingericht. De oplevering is in 2023.

© Sebiha Öztaş

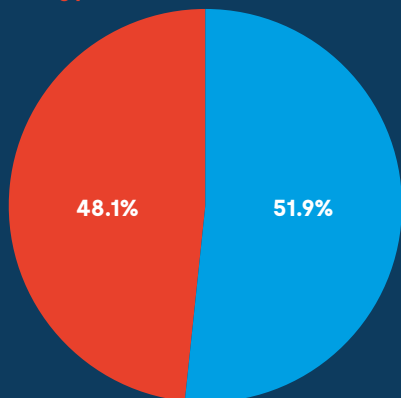
Media

Een kwantitatieve jaaranalyse van de media-aandacht is uitgevoerd door Media Info Groep. Hierbij is tevens een benchmarkanalyse gemaakt, waarbij het Nederlands Fotomuseum is vergeleken met Fotomuseum Den Haag, Fotomuseum aan het Vrijthof (Maastricht) en Kunsthall Rotterdam. Gedurende de periode 2022 bestaat de totale berichtgeving uit 622 nieuwsberichten; de totale mediawaarde bedraagt 3.835.226 euro en het totale bereik komt uit op 410.246.433. Voor het eerst is in 2022 ook de media-aandacht van online verschenen artikelen bijgehouden.

In het vierde kwartaal verschijnen de meeste nieuwsberichten. De mediawaarde is het hoogst in het derde kwartaal en het bereik het grootst in het eerste kwartaal. De media-aandacht vertoont een aantal opvallende pieken, zoals gym in het museum op 18 januari. Ook zorgt de benoeming van Marwan Magroun tot Fotograaf des Vaderlands voor een toename in berichtgeving op 17 november.

In de benchmark komt het Nederlands Fotomuseum als tweede naar voren, voorafgegaan door Kunsthall Rotterdam die vorig jaar zijn dertigste verjaardag vierde.

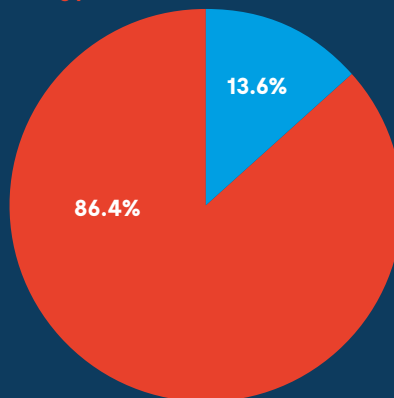
Media-aandacht Mediumtypes

Totale berichtgeving (n=622)

Print
Internet

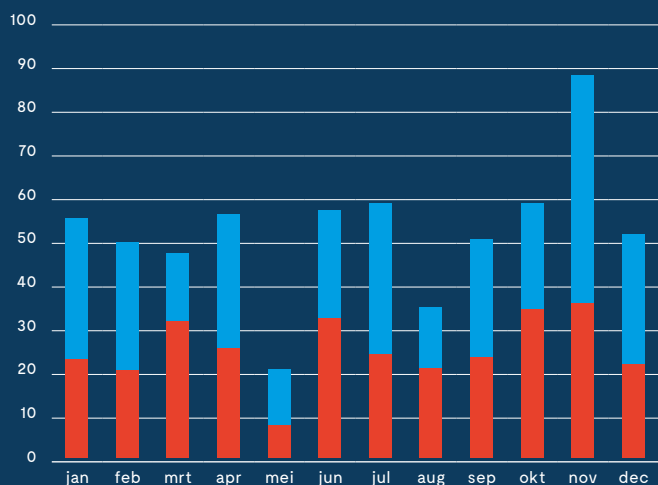
Mediawaarde in euro's Mediumtypes

Totale berichtgeving (n=3.835.226)

Print
Internet

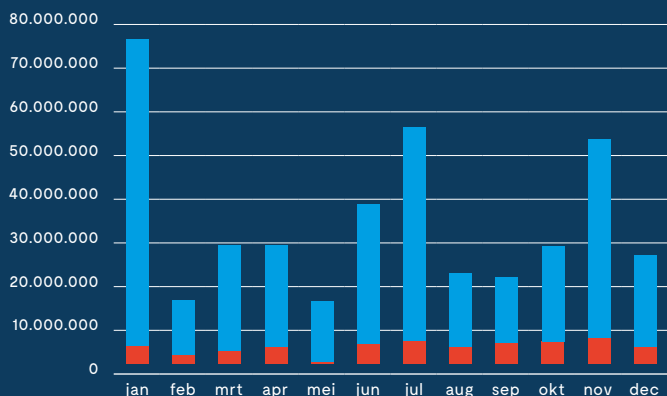
Media-aandacht per maand

Totale berichtgeving (n=622)

Print
Internet

Bereik per maand Mediumtypes

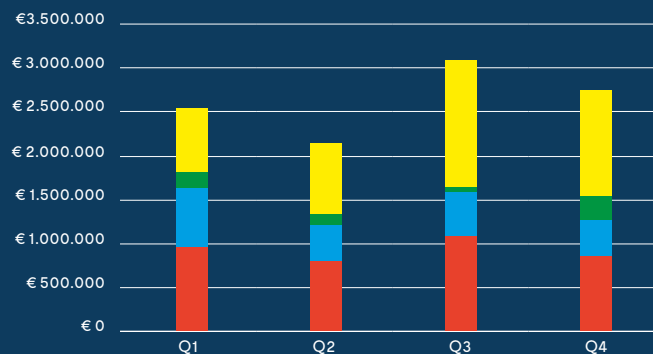
Totale berichtgeving (n=410.246.433)

Print
Internet

Mediawaarde per kwartaal, in euro's

2022	Print	Online	Totaal
Q1	842.845	155.631	999.476
Q2	699.713	108.050	807.763
Q3	977.264	118.810	1.096.075
Q4	792.645	139.267	931.911
Totaal	3.313.467	521.758	3.835.226

Mediawaarde benchmark per kwartaal, in euro's

Totale berichtgeving (n=€10.597.649)

Kunsthal Rotterdam
Fotomuseum Den Haag
Fotomuseum aan het Vrijthof
Nederlands Fotomuseum

Pers

In 2022 is een nieuwe persomgeving ingericht. Deze is te raadplegen op pers.nederlandsfotomuseum.nl. Deze omgeving maakt het mogelijk om zowel persberichten naar buiten te brengen als deze naar de (internationale) pers te versturen en mediakits ter beschikking te stellen. Tevens heeft pers de mogelijkheid om zich zelf te abonneren op het nieuws dat het museum naar buiten brengt. Persberichten kunnen ook aangevuld worden met relevante nieuwsberichten (zogenaamde *clippings*) die elders online verschijnen.

Er zijn 78 perskaarten geregistreerd. Een deel hiervan is afkomstig uit het buitenland en komt vaak via Rotterdam Partners binnen, die meerdere keren per jaar persreizen organiseren en hierbij ook het Nederlands Fotomuseum op het programma hebben staan.

De meeste aandacht krijgt het museum van Focus (magazine), de Volkskrant en NRC. Online staat de website van Het Parool bovenaan, waarna – op redelijk grote afstand – de website van Pf fotografiemagazine en de Volkskrant volgen.

Rondleiding door Frits Gierstberg © Fred Ernst

TV-opname bij opening *Het Oordeel | Buiten redelijke twijfel?* Jan Banning & Christina Boyer © Fred Ernst

5. Partners, financiers en samenwerking

Extra bijdrage OCW bedraagt 347.800

Extra bijdrage VriendenLoterij bedrag 60.112 euro

Partnerschap met Nationale-Nederlanden en Canon verlengd

Het Nederlands Fotomuseum voelt zich gesterkt in zijn missie en visie door de bijdragen van vele begunstigers. Het ministerie van OCW, Gemeente Rotterdam en *founding father* het Wertheimer Fonds dragen sinds de oprichting in 2003 bij. Sinds 2007 mag het museum zich culturele partner noemen van de VriendenLoterij en ontvangt het een jaarlijkse bijdrage. Het Mondriaan Fonds kent het museum sinds 2019 een meerjarige subsidie toe voor het aankoopbeleid. En de Rotterdamse Stichting Droom en Daad draagt vanaf 2020 bij aan het museum. Het ministerie van OCW zegde ook in 2022 een extra incidentele bijdrage toe om de sluiting en andere gevolgen vanwege corona te compenseren.

De bijdrage en expertise van de vaste partners van het museum hebben een essentiële rol in het behalen van de ambities van het museum. We zijn er trots op dat we in 2022 de partnerschappen met Nationale-Nederlanden en Canon NV voor meerdere jaren konden verlengen.

De grote betrokkenheid van fans, vrienden en ambassadeurs bij het museum geeft blijk van een levendige interesse en betrokkenheid in het medium fotografie. De kleine groep liefhebbers en verzamelaars van fotografie die samen de Fotomuseum Collectors Council vormen mogen niet onbenoemd blijven. Sinds de oprichting van deze Council in 2018 dragen zij aanzienlijk bij aan de nieuwe, eigentijdse aanwinsten voor de Collectie. In 2022 is geïnvesteerd in het onderhouden van de banden en het weer aanbieden van mooie activiteiten voor de fans, vrienden, ambassadeurs en Council-leden.

Staatssecretaris Gunay Uslu bezocht in gezelschap van wethouder Said Kasmi begin dit jaar het museum als onderdeel van een kennismaking met het culturele leven in Rotterdam. De staatssecretaris werd rondgeleid over de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Aan het einde van het jaar kwam Burgemeester Ahmed Aboutaleb een kijkje nemen nadat hij de Eregalerij had getipt in de Uitagenda. Onder begeleiding van conservator Loes van Harreveld en curator Guinevere Ras bewonderde hij de 99 iconische foto's.

Burgemeester Ahmed Aboutaleb bezoekt de Eregalerij na zijn eigen tip

Nederlands Fotomuseum sluit zich aan bij Musea Bekennen Kleur en Cultuur Inclusief

Begunstigers

Grondleggers

ministerie van OCW

Gemeente Rotterdam

Wertheimer Fonds/ PBC

Stichtingen en Fondsen

Stichting Droom en Daad

Fonds21

Mondriaan Fonds

Steenbergen Stichting

Corporate partners

VriendenLoterij

Nationale-Nederlanden

Canon

Particulieren

Fotomuseum Collectors Council

Jan Bernard Gijsman Fonds

Fonds Anna Cornelis

Ambassadeurs, vrienden en fans van het Nederlands Fotomuseum

Ministerie van Onderwijs, Cultuur, Wetenschap

De jaarlijkse bijdrage van het ministerie is gericht op presentatie en op het beheer en behoud van de Collectie, die sinds 2015 door de Minister van Cultuur is aangewezen als Collectie van nationaal belang. Per 2021 valt het museum onder de nationale Erfgoedwet en ontvangt structureel 1,6 miljoen extra van het ministerie om aan de wettelijke verplichtingen van de Erfgoedwet te kunnen voldoen. Hiermee is het Team Actieplan Collecties uitgebreid naar elf medewerkers. Daarnaast ontving het museum, net als in 2020 en 2021, een extra incidentele bijdrage van het ministerie om de gevolgen van corona op te vangen.

Gemeente Rotterdam

Gemeente Rotterdam draagt met zijn jaarlijkse bijdrage bij aan het voortbestaan en de activiteiten van het museum. Samen met de gemeente heeft het museum het doel een rijk cultureel aanbod neer te zetten voor de stad, de inwoners, de scholen en toeristen die Rotterdam bezoeken.

In 2020 besloot de gemeente na een positief advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur de structurele subsidie met 256.000 per jaar te verhogen. Met ingang van 2021 is de bijdrage structureel verhoogd om te kunnen voldoen aan *fair pay* voor de medewerkers en als investering in de Eregalerij. Ook heeft het museum op zowel

Ambassadeursdiner © Bas Czerwinski

politiek als ambtelijk niveau intensief overleg met politici en ambtenaren over wat het museum voor deze stad betekent en in de toekomst wil en kan betekenen.

Sinds 2021 heeft de gemeente samen met Droom en Daad de aangrenzende oostvleugel aan het museum ter beschikking gesteld, zodat hier de permanente collectiepresentatie de Eregalerij op een indrukwekkende manier gepresenteerd kan worden. Zowel de gemeente als het museum beoogt hiermee een uniek aanbod neer te zetten voor het publiek.

Ook heeft het museum de ambitie neergelegd educatieve programma's op te stellen voor Rotterdamse scholen, waarbij we ons vooral richten op scholen op Rotterdam-Zuid. De gemeente wil dat het museum 'nieuwe' bezoekers trekt, die worden omschreven als: Nieuwsgierige Toekomstgrijpers, Flanerende Plezierzoekers, Sociale Cultuurhoppers en Lokale Vrijtijdsgenieters – zie: Culturele Doelgroepenmodel (Persona's) (rotterdamfestivals.nl). Hier richt de in 2022 aangestelde community manager zich op.

Wertheimer Fonds

Het Wertheimer Fonds is de grondlegger van het Nederlands Fotomuseum. Mede door het legaat van amateurfotograaf Hein Wertheimer heeft het Nederlands Fotomuseum kunnen uitgroeien tot hét nationale museum van de fotografie in Nederland. Voor de periode 2021 - 2024 is uit het Wertheimer Fonds jaarlijks een bedrag van 400.000 euro gevoteerd als algemene bijdrage.

In 2022 draagt het Wertheimer Fonds tevens bij aan een bijzonder collectieproject van het museum. Het museum werkt samen met DOOR/IN10 aan een online platform, waarin de Collectie van het Nederlands Fotomuseum voor iedereen, altijd toegankelijk is, niet alleen als beeldbank, maar door de online bezoeker mee te nemen in de rijke verhalen over het werk en de werkwijze van onze

Collectiefotografen: de Online-ervaring van de Collectie. Met de tentoonstelling van het werk van Johan van der Keuken is een start gemaakt met dit project.

Het afgelopen jaar hebben het museum en de bestuursleden van het Wertheimer Fonds in november elkaar uitgebreid gesproken. De gesprekken zullen komend jaar worden voortgezet. Daarnaast heeft het museum de leden veelvuldig en in ieder geval elk kwartaal geïnformeerd.

Stichting Droom en Daad

De Rotterdamse Stichting Droom en Daad draagt sinds 2020 bij aan de uitbreiding van het museum met een nieuwe vleugel. Hier wordt de Eregalerij van de Nederlandse fotografie getoond, waarmee het museum zijn rol als nationaal instituut kan uitdragen en een breed publiek interesseren voor fotografie uit Nederland.

Fonds 21

Dankzij een bijdrage van Fonds 21, is het museum in 2021 gestart met *Van ons allemaal, voor ons allemaal* een onderzoekstraject dat zich richt op het vergroten van kennis, ervaring en interactie met nieuw publiek, te beginnen op Rotterdam-Zuid. Hiertoe is in de zomer van 2022 een community manager aangetrokken. In het hoofdstuk over de herpositionering (p.4) wordt uitvoerig ingegaan op de werkzaamheden en prestaties van de community manager.

Mondriaan Fonds

Het Mondriaan Fonds kende een bijdrage toe van 100.000 euro voor de periode 2022-2023, bestemd voor eigentijdse aankopen voor de Collectie. Met deze bijdrage, aangevuld met de bijdrage van de Fotomuseum Collectors Council, kan het museum zijn Collectie aanvullen met eigentijdse aanwinsten uit de Nederlandse fotografie. Op pagina 26 en 27 is te lezen welke aankopen het Nederlands Fotomuseum in 2022 heeft toegezegd.

Steenbergen Stichting

Dankzij de Steenbergen Stichting kan het Nederlands Fotomuseum jaarlijks een podium bieden aan de vijf laureaten van het Steenbergen Stipendium. Dit is dé prijs voor fotografisch talent. De prijs wordt toegekend aan vijf geselecteerde beste fotografische afstudeerwerken gemaakt door studenten aan één van de Nederlandse kunstacademies. Naast de juryprijs is er een eervolle vermelding en een publieksprijs. In 2022 vond de 25ste editie plaats (p.15).

Fonds Anna Cornelis

Het Fonds Anna Cornelis is opgericht in 1991 en stelt zich ten doel financiële steun te verlenen aan fotografische projecten van culturele aard en met een sociale en documentaire inhoud, die zodanig van tijdovende aard zijn of anderszins inspanningen vragen, dat zij naar verwachting zonder steun niet tot stand kunnen komen. Het Fonds is ingesteld met privaat kapitaal, jaarlijks worden drie tot vijf inzendingen gehonoreerd door een onafhankelijk bestuur. In 2020 is het Fonds met het Nederlands Fotomuseum overeengekomen dat van elk gehonoreerd en gerealiseerd project twintig door de fotograaf vervaardigde afdrucken door middel van een schenking aan de collectie van het museum worden toegevoegd. In het najaar van 2022 vond de eerste overdracht plaats (zie p.28).

Gravin van Bylandt Stichting

Een volgende stap in het vergroten van de online toegankelijkheid van onze Collectie werd gezet dankzij een bijdrage van de Gravin van Bylandt Stichting. Samen met de bijdrage van het Wertheimer Fonds kon het online Collectie-platform worden uitgebreid met meer verhalen over de werken in de Collectie, beginnend bij Johan van der Keuken. Ook werd de online bezoekerservaring op het platform aanzienlijk verbeterd.

VriendenLoterij

In 2022 deden we mee met de introduc e-actie van de VriendenLoterij waarmee we 222 extra bezoekers konden verwelkomen. Rond Pasen participeerden we in de Gouden Ei-campagne waarbij bezoekers het 'verstopte gouden ei' in het museum konden zoeken om kans te maken op prijzen. In de weekenden waren wervers van de VriendenLoterij in het museum aanwezig. Eind 2022 startte het museum met een test wat de beste locatie in het museum is om gesprekken met bezoekers over het meespelen in de VriendenLoterij te voeren.

Het museum ontving in de befaamde gouden envelop een cheque van de VriendenLoterij van 260.120 euro. Van deze bijdrage is 200.000 euro de vaste jaarlijkse bijdrage. Dankzij de spelers die in de VriendenLoterij geormerkt meespelen voor het museum kon het bedrag van 60.120 euro aan de vaste bijdrage worden toegevoegd. Van deze bijdragen worden projecten en tentoonstellingen gerealiseerd en nieuw publiek bereikt. De basis van het museale werk wordt hierdoor versterkt.

Nationale-Nederlanden

Het museum is vereerd dat het ook de komende twee jaar op steun van Nationale-Nederlanden kan rekenen. Dat maakte het bedrijf eind 2022 bekend. Nationale-Nederlanden blijft zich hiermee inzetten om kunst en cultuur voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te

Nationale-Nederlanden Portfoliodag © Fred Ernst

maken. Het afgelopen jaar is de bijdrage van Nationale-Nederlanden besteed aan het digitaliseren en tonen van de collectie en de presentatie van de Eregalerij. Samen met Nationale-Nederlanden organiseerde het museum de JINC Bliksemstages voor vmbo-leerlingen en de Nationale-Nederlanden Portfoliodag voor nieuw talent in de fotografie. De komende periode zal het partnerschap zich richten op het zichtbaar maken van de verhalen achter de foto's uit de Collectie.

Canon Nederland NV

Canon Nederland ondersteunt het museum met het behoud van het fotografisch erfgoed. De waardevolle samenwerking is in 2021 gestart en afspraken zijn tot en met 2023 vastgelegd. In 2022 ontving het museum Canon EOS R5-camera's en RF-lenzen zodat het museum aan de hoge eisen voor digitalisering kan voldoen. Er vindt regelmatig kennisuitwisseling tussen Canon en het digitaliserings-atelier plaats. Deze bijdrage van Canon ondersteunt de ambitie om in vijf jaar tijd 25 procent van de Collectie te digitaliseren en daarmee voor de toekomst te behouden.

Fotomuseum Collectors Council

De leden van de in 2018 opgerichte Fotomuseum Collectors Council schenken jaarlijks 10.000 euro aan het museum, voor een periode van minimaal 5 jaar. Deze prachtige particuliere bijdragen komen volledig ten goede aan nieuwe aanwinsten uit de Nederlandse fotografie voor de Collectie van het museum. Het museum is zeer dankbaar voor deze royale steun. De Collectors Council bestond in 2022 uit vijf leden.

De Collectors Council wordt jaarlijks betrokken bij en geïnformeerd over het aankoopbeleid. Ook organiseert het museum ieder jaar een kunstreis en cultureel bezoek. In 2022 waren dit:

- Fotografiereis Düsseldorf en Keulen

Met vier leden van de Collector Council bezocht het museum in april de Duitse steden Düsseldorf en Keulen. Op het programma stonden een werkbezoek aan de vakbeurs Art Düsseldorf en het Deutsches Fotoinstitut (DFI) in oprichting. Tijdens een bezoek aan de

Photographische Sammlung / SK Stiftung Kultur in Keulen werd door de directeur een persoonlijke rondleiding in het archief gegeven waar onder meer de negatieven van August Sander en Bernd & Hilla Becher worden beheerd. In de Kunsthalle van Düsseldorf bezocht het gezelschap de nieuwe restauratieateliers van het Dusseldorfs Restaurierungszentrum. Het was een bijzonder inspirerend en leerzaam bezoek.

- FLASH | BACK

In het najaar werden de leden van Collectors Council welkom geheten in het Haagse Mauritshuis voor een rondleiding over de tentoonstelling *FLASH | BACK*. Medewerkers en Council-leden werden aangenaam verrast door de prachtige wijze waarop hedendaagse topfotografen zich lieten inspireren door de schilderijen van oude meesters.

Jan Bernard Gijsman Fonds

Dit fonds op naam, dat in 2020 van start ging, is bedoeld voor educatieve en visuele geletterdheid (begrijpend kijken) in het bijzonder. Het Nederlands Fotomuseum ziet visuele geletterdheid als een antwoord op de vraag hoe om te gaan met de enorme stroom beelden die op ons afkomt en hoe we omgaan met de beelden die we zelf maken. Met de gelden uit dit fonds heeft het museum in 2022 educatieve programma's kunnen ontwikkelen en aanbieden.

Fans, Vrienden en Ambassadeurs

Ook in 2022 mochten we ons verheugen in bijdragen van fotografieliefhebbers middels lidmaatschappen. Dit zijn de Fans, Vrienden en Ambassadeurs. Wij danken hen voor hun structurele bijdrage. Ook ontving het museum eenmalige giften en schenkingen van zowel bestaande leden als andere particulieren. We zijn dankbaar voor hun steun en vertrouwen in het museum.

Fans, vrienden en ambassadeurs hebben een streepje voor. Met hun ledenpas bezoeken zij het museum gratis, worden zij uitgenodigd voor openingen en evenementen, en ontvangen zij korting bij een aankoop in de webshop. Daarnaast organiseerden we in 2022 de volgende activiteiten:

- Paris Photo (9 t/m 12 november)

Aan vrienden en ambassadeurs van het Nederlands Fotomuseum die de internationale fotobeurs Paris Photo in Parijs bezochten, bood het museum de gelegenheid om onder leiding van curator Frits Gierstberg een tour langs de hoogtepunten van de beurs te maken. In totaal maakten daar ruim veertig mensen gebruik van, verdeeld over twee rondleidingen. Ook zijn op andere locaties in Parijs rondleidingen verzorgd voor de schenkers. Zo bezochten zij de Bourse de Commerce, Palais de Tokyo en het Atelier Néerlandais, waar een foto-expositie van NOOR te zien was over water als verbindend element in de klimaatcrisis, bij conflict en sociale ongelijkheid.

- Ambassadeursdiner

Op 24 november werd het jaarlijkse ambassadeursdiner georganiseerd voor de begunstigers, ambassadeurs, schenkers en partners van het museum. In een prachtige pop-up setting verwelkomden we een intieme en gezellige mix van ruim vijftig gasten en fijne sprekers.

Het inhoudelijke programma stond dit keer in het teken van de recente aanwinsten voor de Collectie. Zo ging Jaya Pelupessy in op zijn manier van werken in de serie *Studio Sculptures* (2017-heden), waaronder het werk uit de Eregalerij en het werk dat afgelopen jaar is aangekocht en bijna is voltooid. Paul en Menno de Nooijer gaven een bijzondere performance. Met zwart doek, bloem en een zeef maakten ze een afdruk van hun lichamen en het woord Memory.

Samenwerking

Het Nederlands Fotomuseum werkt samen op vele manieren en maakt deel uit van verschillende netwerken.

In Rotterdam is het museum onderdeel van het directeurenoverleg (DO), waarin bijna 100 instellingen zijn verenigd. De directeur van het museum zit in de zogeheten Agendacommissie, het dagelijks bestuur van het DO. Sinds 2022 zit het museum in Cultuur Inclusief, een Rotterdams netwerk van culturele organisaties, dat racisme wil bestrijden en inclusiviteit en gelijkwaardigheid bevorderen; de directeur zit in de stuurgroep, de zakelijk leider in een werkgroep samen met Club Gewalt en de Kunsthall.

Landelijk maakt het museum deel uit van Musea Bekennen Kleur; van de Museumvereniging die dit jaar bijeen kwam in het museum; en van de Kring Rijksmusea die ook in het museum vergaderde. Het Platform Fotografie Nederland, met inmiddels een tiental fotografie presenterende instellingen, is mede door het museum opgezet en was dit jaar onder meer actief richting de staatssecretaris van cultuur en bij het aanstellen van de Fotograaf des Vaderlands.

Medewerkers van het museum maken actief deel uit van de Stichting Behoud Moderne Kunst (SBMK). Deze houdt zich sinds 1995 bezig met projecten op het gebied van het beheer en behoud van hedendaagse beeldende kunst, waaronder fotografie.

Curator Frits Gierstberg adviseerde voor de tentoonstelling *FLASH / BACK* in het Mauritshuis.

Bezoek Laleli moskee © Fatih Sevinç

6. Bedrijfsvoering

Personeel en Organisatie

Sinds 2021 betaalt het museum tijd zijn medewerkers conform de Museum cao. In het verleden heeft het museum om kosten te besparen jarenlang achtergelopen op de cao. Dankzij een hogere jaarlijkse bijdrage van de gemeente Rotterdam kan het Nederlands Fotomuseum de medewerkers beter belonen. Dit betreft salariëring maar ook het werken aan ontwikkelingskansen van medewerkers. Eind 2020 heeft het Nederlands Fotomuseum de collectieve arbeidsovereenkomst gelijkgesteld met de cao van de Museumvereniging.

In/Uit dienst

Op 31 december 2022 waren 41 medewerkers in loondienst bij het museum met gemiddeld 34 fte over heel 2022. Daarnaast heeft het museum regelmatig een beroep gedaan op uitzendkrachten, die op gezette tijden de vaste teams voor balie en koffiebar hebben aangevuld.

Er zijn in 2022 zes personen uit dienst gegaan en er werden acht nieuwe medewerkers verwelkomd. Uit exitgesprekken met de uitdienst-tredende medewerkers is geen algemene reden voor vertrek naar voren gekomen. Het deels natuurlijke verloop is conform de beweging die op de huidige arbeidsmarkt in de cultuursector te zien is. Het vervullen van vacatures blijkt lastiger te worden; een verschijnsel dat zich bij alle musea voordoet.

Eind 2022 stonden nog verschillende vacatures open, waar met interim-contracten tijdelijke oplossingen voor zijn getroffen.

Diversiteit en inclusie

Het Nederlands Fotomuseum ambieert een brede diversiteit in zijn team en nodigt daarom nadrukkelijk mensen met diverse achtergronden in afkomst, gender en cultuur uit om te solliciteren. Op 31 december 2022 waren zeventien medewerkers in loondienst met een migratieachtergrond, van wie twaalf met een niet-westerse migratieachtergrond. Een van de medewerkers heeft een vluchtelingenstatus.

De 41 medewerkers zijn onder te verdelen in drieëntwintig vrouwen en achttien mannen. Op leidinggevende posities zitten vier vrouwen en twee mannen.

Reiskostenregeling voor alle medewerkers

Het Nederlands Fotomuseum kende een regeling voor reiskostenvergoeding voor het eerste jaar dat medewerkers bij het museum waren en voor medewerkers met opeenvolgende tijdelijke contracten. Bij andere musea is vaak wel een reiskostenvergoeding voor alle medewerkers. Per 1 december 2022 heeft elke medewerker een NS Business-Card voor het reizen met het openbaar vervoer. Ook kunnen de kaarten worden gebruikt voor dienstreizen met openbaar vervoer en OV-fiets.

Ziekteverzuim

In 2022 lag het verzuimpercentage op 8,3 procent, relatief een hoog getal. Begin 2022 waren er vier (deels) langdurig zieken. Het jaar is afgesloten zonder medewerkers die te kampen hebben met langdurige ziekte.

Personeelsvertegenwoordiging

De personeelsvertegenwoordiging van het Nederlands Fotomuseum komt in principe één keer in de zes weken bijeen. De nieuwe leden hebben extern een cursus personeelsvertegenwoordiging gevolgd. In 2022 heeft de personeelsvertegenwoordiging drie keer vergaderd met de directie. Onderwerpen die ter sprake kwamen, waren onder meer het te houden medewerkers-onderzoek en het invoeren van een reiskostenvergoeding woon-werkverkeer voor iedereen.

Vertrouwenspersoon

Evenals in de voorgaande jaren was in 2022 de rol van vertrouwenspersoon belegd bij een externe professionele vertrouwenspersoon. In 2022 is de vertrouwenspersoon van Gimd eenmaal geraadpleegd. Na contact met de vertrouwenspersoon is de meldingen door Gimd afgesloten, het management van het museum is vervolgens in gesprek gegaan met de betrokkenen.

Medewerkeronderzoek

Eind 2022 heeft een medewerkeronderzoek plaatsgevonden. Respons onder medewerkers was 65,3 procent en daarmee was het resultaat representatief voor de organisatie. Het cijfer voor algemene tevredenheid was een 7,5. Werkomstandigheden en sociale veiligheid werden gemiddeld ruim voldoende gewaardeerd met een 7,2. Er zijn verschillende aandachtspunten zoals de interne communicatie: 48,2 procent van de respondenten gaf aan dat de communicatie tussen afdelingen niet goed verloopt. Het thema ontwikkeling en doorgroei heeft een gemiddeld belevingscijfer van 5,4. De directie heeft in een speciale kwartaalbijeenkomst in december aangegeven dat voor ontwikkeling meer mogelijkheden worden gecreëerd. Doorgroeimogelijkheden binnen de organisatie zijn beperkt aanwezig, hoewel juist in 2022 drie medewerkers van positie veranderden binnen het museum. Aan de communicatie tussen de afdelingen wordt gewerkt, onder andere in het teamleidersoverleg.

Ontwikkeling

Workshops Onbewuste vooroordelen

Om het inzicht in het belang van diversiteit en inclusie binnen de organisatie te vergroten zijn in de zomer workshops Onbewuste vooroordelen georganiseerd. De gehele organisatie is in groepen opgesplitst en de workshops werden gegeven door trainer Sarita Bajnath. Uit de organisatie hebben zich vervolgens verschillende medewerkers gemeld voor een werkgroep om diversiteit en inclusie binnen de organisatie verder te vergroten.

Teamcoaching

Onder leiding van organisatiecoach Marianne Koene zijn teamcoachingsessies gehouden. Per team zijn drie sessies gehouden. In de sessies zal worden ingegaan op wat wenselijk is voor de individuele leden van het team, wat nodig is voor het team en wat belangrijk is voor de organisatie als geheel. Ook hebben de sessie bijgedragen aan het verbeteren van de onderlinge band van de medewerkers.

Huisvesting

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 gevestigd in het gebouw Las Palmas, aan de Wilhelminakade te Rotterdam. Las Palmas is het voormalig werkplaatsgebouw van de Holland-Amerika Lijn. Het werd gebouwd in 1953 naar een ontwerp van het Rotterdamse architectenbureau Van den Broek & Bakema. In 2007 werd het gebouw volledig gerenoveerd, waarbij de kwaliteiten van het oorspronkelijke gebouw zoveel mogelijk zijn gerespecteerd. Het is tegenwoordig een verzamelgebouw voor nationale en internationale bedrijven en huisvest tevens het Nederlands Fotomuseum, de Fotovakschool en een restaurant. Gemeente Rotterdam is de huurder van de ruimtes waar het museum en de Fotovakschool zijn gevestigd.

Las Palmas was sinds 2015 in eigendom van Immo Netherlands, een institutioneel investeringsfonds. Het financieel beheer was belegd bij APF International B.V. (Amsterdam). Op 20 december 2022 is het pand verkocht aan Buysse & Partners (Antwerpen). Het technisch beheer wordt uitgevoerd door Yield Plus Nederland B.V. (Rotterdam).

Het Nederlands Fotomuseum gebruikt circa 4000 m² van Las Palmas voor tentoonstellingen, depot, kantoren en ateliers. Hoewel het een prachtig gebouw is, is Las Palmas niet als museum bedacht noch gebouwd. Het museum loopt al langere tijd aan tegen beperkingen en knelpunten van het bestaande gebouw, dat gehuurd wordt via de gemeente van een commerciële partij. Daarom wordt gekeken naar mogelijke alternatieven.

Facilitair

Naar aanleiding van advies van Hoek en Blok accountants op het gebied van IT, zijn verschillende verbeteringen in gang gezet. Zo is voor alle softwarepakketten 2-factor authenticatie ingeregeld. In november is organisatie-breed Outlook voor agendabeheer ingesteld. We gebruiken het pakket SuperOffice nu alleen voor CRM en het beheer van algemene mailboxen. We besparen hiermee ook jaarlijks flink in de kosten.

In december is het museum in zijn geheel overgegaan naar de modern workplace waar we de mogelijkheden van het nieuwste Microsoftpakket benutten. Om de overgang goed te begeleiden zijn per afdeling trainingen gegeven. Verouderde hardware, die niet geschikt is om met de moderne kantoorsoftware te werken, is vervangen.

We volgen ook het advies van de IT-specialisten door systemen te vervangen die nog gebruik maken van verouderde software. Wanneer een systeem niet meer door de leverancier wordt ondersteund en dus geen security updates meer uitgerold worden voor desbetreffende software, is de kans groot dat er kwetsbaarheden ontstaan die kunnen worden misbruikt.

Het bewakingscamerasysteem is in november vervangen door een nieuw systeem.

Opbouw Johan van der Keuken: De kunst waarvan ik het meest houd © Fatih Sevinc

Governance

De organisatie past de principes en aanbevelingen toe van de Code Cultural Governance. Het Nederlands Fotomuseum zorgt zoals de code voorschrijft voor een strenge scheiding tussen bestuur en toezicht: de bestuurder bestuurt en de Raad van Toezicht ziet toe. De RvT-leden krijgen vacatiegeld en ook de bestuurder wordt beloond conform de WNT-regeling. Het contract van de bestuurder is voor onbepaalde tijd. Nevenfuncties van RvT-leden en van de bestuurder worden altijd voorgelegd aan de Raad van Toezicht. Indien zich vermoedens van tegenstrijdige belangen van nevenfuncties voordoen worden deze besproken in de vergadering met de RvT en directeur-bestuurder.

Het Nederlands Fotomuseum past de acht principes en de aanbevelingen van de Governance Code Cultuur 2019 toe en doet hierbij per principe verslag.

Waarden scheppen voor en in de samenleving

1. Het Nederlands Fotomuseum realiseert maatschappelijke doelstellingen. De nieuwe missie en visie uit 2018 en de resultaten in 2022 worden uitgebreid toegelicht in dit bestuursverslag. Zie voorgaande hoofdstukken.
2. Het Nederlands Fotomuseum past de principes en aanbevelingen van de Governance Code Cultuur toe en doet hiervan verslag in de jaarstukken.

Integer en rolbewust handelen

3. Onafhankelijk en integer handelen. Indien zich vermoedens van tegenstrijdige belangen van nevenfuncties bij Raad van Toezicht of directeur-bestuurder voordoen, wordt dit in de vergadering met de Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder besproken. Hiervan wordt verslag gedaan in de notulen. In 2022 hebben zich geen tegenstrijdige belangen voorgedaan. Dit onderwerp is tevens onderwerp van de functioneringsgesprekken met alle medewerkers die in principe drie keer per jaar college geeft over de actuele ontwikkelingen in de fotografie en de hoogtepunten van plaatshebben.

4. Handelen volgens verdeling taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Directeur-bestuurder en leden van de Raad van Toezicht handelen volgens het directiereglement en reglement Raad van Toezicht waarin de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd.

Zorgvuldig besturen

5. Verantwoordelijkheden directeur-bestuurder. Het Nederlands Fotomuseum wordt geëxploiteerd door stichting Nederlands Fotomuseum. Deze stichting wordt bestuurd door een directeur-bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door een Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het raad-van-toezicht-model, zoals dat is beschreven in de Code Cultural Governance.
6. Omgang met mensen en middelen. Als een van de eerste musea zette het Nederlands Fotomuseum in 2017 de handtekening onder de richtlijn kunstenaars-honorarium en onderschrijft het de Fair Practice Code. De fotografen/kunstenaars worden dan ook volgens de honorariumrichtlijn betaald. Het museum heeft jarenlang de eigen medewerkers in loondienst niet volgens de Museum cao-schalen betaald. Met ingang van 2021 worden ook de medewerkers fair betaald.

Goed toezicht uitoefenen

7. Toezicht, advies en onafhankelijkheid. Rechtsgeldigheid jaarrekening en verslag: de jaarrekening en het bestuursverslag van 2022 zijn goedgekeurd en ondertekend door de Raad van Toezicht op 14 maart 2023 en vastgesteld door de directeur-bestuurder. Het verslag van de Raad van Toezicht is als bijlage toegevoegd. Accountant: sinds het najaar van 2018 is Hoek en Blok de accountant van het Nederlands Fotomuseum. De rapportage van 2022 is de vijfde jaarcontrole door deze accountant voor het museum. De Raad van Toezicht heeft na een evaluatie van het functioneren van de accountant en deze te vergelijken met andere partijen besloten met Hoek en Blok door te gaan.
8. Deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid. Het rooster van aftreden is opgenomen in het bestuursverslag, evenals het uitgebreide verslag van de Raad van Toezicht. Bij de invulling van vacatures van de Raad van Toezicht wordt de Code Diversiteit & Inclusie gevolgd. In 2022 heeft de Raad van Toezicht samen met Colourful People een nieuw lid geworven, met een bi-culturele achtergrond.

Museumwinkel © HTSPT

Financiën

Net als in voorgaande jaren heeft het museum in 2022 te maken gehad met de maatregelen die vanuit de overheid zijn opgelegd in verband met corona. In januari is het museum grotendeels gesloten geweest vanwege deze maatregelen. Vanaf 26 januari tot en met 31 december kon het museum weer open zijn voor publiek. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in 69.108 bezoekers over 2022, van wie 61.415 in het museum en 7.693 op locatie. Dit is iets minder dan de 75.000 bezoekers die het museum had begroot. De eigen inkomsten zijn hoger dan begroot door een hogere gemiddelde entreprijs. Als we terugkijken naar de periode van voor corona, zien we dat we op 74 procent van de entreegelden zitten ten opzichte van 2019. Dit is al een aanzienlijke verbetering ten opzichte van 2021 toen we op 40 procent zaten, maar we zijn nog niet waar we willen staan. Doordat de directeur-bestuurder in de jaren 2018 en 2019 met alle structurele partners intensieve gesprekken en een stevige politieke lobby heeft gevoerd om aandacht te vragen voor de destijds kwetsbare situatie van het Nederlands fotografisch erfgoed heeft de minister het besluit genomen om extra middelen vast te leggen voor het museum vanaf 2021; een verhoging van 1,2 miljoen per jaar naar 2,7 miljoen. De Wertheimer Stichting heeft voor de jaren 2021 en 2022 de bijdrage met een derde verhoogd. Stichting Droom en Daad, de VriendenLoterij en Gemeente Rotterdam hebben alle drie mogelijk gemaakt dat het museum de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* kon realiseren. De gemeente heeft de jaarlijkse bijdrage ook verhoogd om te kunnen voldoen aan *fair pay*.

Exploitatieresultaat 2022

Baten anders dan begroot

Het museum ontving in 2022 minder bezoekers dan geraamd. In de begroting is uitgegaan van 75.000 bezoekers, dat zijn er uiteindelijk 69.108 geworden, van wie ruim 60.000 in het museum. Ook in 2022 is het museum in verband met de genomen maatregelen om corona tegen te gaan dicht geweest, tot 26 januari. Dit alles heeft zijn weerslag gehad op het bezoekersaantal en daarmee de publieksinkomsten. Inkomsten van bedrijven, partnerships en opdrachten van derden zijn nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2021 maar zijn wel lager dan begroot. Dit is met name toe te schrijven aan het wegvallen van Somfy als partner, maar hiervoor hebben we ook geen kosten hoeven maken voor de Somfy Award, waarbij de baten de kosten hebben gedekt.

Lasten in lijn met de begroting

De activiteitenlasten liggen in lijn met de verwachtingen en liggen iets boven de begroting. Dit wordt veroorzaakt door de vrijval van kosten en baten ten behoeve van de *Eregalerij*. Doordat de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* is opgebouwd voor een periode van ten minste drie jaar, zijn de baten en lasten middels onderhanden werk verantwoord op de balans. Bij realisatie (2021 van 09 juni t/m 19 december en 2022 van 26 januari t/m 31 december) worden de kosten en baten tijdsevenredig toegewezen. Hierdoor zijn de activiteitenlasten hoger alsmede de opbrengsten bij de VriendenLoterij die aan deze tentoonstelling heeft bijgedragen.

Eigen inkomsten

De begroting van het Nederlands Fotomuseum werd met 32 procent gedekt uit eigen inkomsten, dat is ten opzichte van 2021 (26 procent) een stuk hoger. Dit heeft te maken met extra opbrengsten uit publieksinkomsten door met name de toename van het aantal bezoekers van ruim 40.000 naar bijna 70.000. Voor de eigen inkomsten zet het museum in op activiteiten die in het verlengde liggen van de kerntaak. Denk aan fotoverkoop en auteursrechtenbeheer, private fondsen en partnerships met bedrijven en particulieren, zoals de Collectors Council die het mogelijk maakte dat het museum hedendaags werk kon aankopen. De grootste inkomstenbron van private middelen blijven de bezoekers.

Publieksinkomsten

De ticketverkoop was begroot op 525.000 euro. In 2022 hebben we aan ticketverkoop een bedrag ontvangen van 587.000 euro. Dit is 62.000 euro meer dan begroot en 267.000 euro meer dan in 2021. Met name veroorzaakt door een toename van het aantal bezoekers. Gemiddeld heeft een bezoeker aan het museum 9,56 euro per persoon betaald in 2022. In 2021 bedroeg dit nog een bedrag van 7,97 euro. Dit betekent dat we veel meer betalende bezoekers hebben ontvangen in 2022 dan in 2021 en daarnaast is de vergoeding van de Museumkaart aanmerkelijk hoger door minder bezoek met de Museumkaart ten opzichte van 2021 en een groter aantal verkochte Museumkaarten in 2022 ten opzichte van 2021 waardoor de vergoeding per ticket, betaald met de Museumkaart, aanmerkelijk omhoog is gegaan.

De museumwinkel en de horecavoorziening hebben een opbrengst van 218.336 euro gerealiseerd; dat is een verbetering ten opzichte van 2021 toen een opbrengst van 198.400 euro was gerealiseerd. Met de opbrengsten zijn de inkoopkosten gedekt en wordt een bescheiden bijdrage geleverd ter dekking van de personeels- en vaste kosten. Het doel van de koffiebar is primair service bieden aan bezoekers; als deze financieel quitte draait is dat mooi meegenomen, maar dat is helaas nog niet gelukt in het jaar 2022 mede doordat de bezoekersaantallen nog niet op niveau zijn van voor 2020.

Fotoverkoop en auteursrechtenbeheer

De omzet uit verkoop van foto's en de vergoedingen voor auteursrechten bedroegen 64.000 euro en hebben na aftrek van afdrachten aan (erven van) fotografen en kosten een nettobedrag opgeleverd van ongeveer 34.000 euro. Dit is flink minder dan in 2021 en is vooral ontstaan door een extra repartitie van Pictoright in 2021, die eenmalig was en in de komende jaren niet meer van invloed zal zijn.

Private fondsen

Het Wertheimer Fonds is de grondlegger van het Nederlands Fotomuseum. Mede door het legaat van amateurfotograaf Hein Wertheimer heeft het Nederlands Fotomuseum kunnen uitgroeien tot hét nationale museum van de fotografie in Nederland. Het fonds heeft in 2022 een bijdrage geleverd van 400.000 euro.

Ook andere private fondsen hebben belangrijke bijdragen geleverd van in totaal 166.000 euro met name aan educatie en publieksbereik van het museum.

VriendenLoterij

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 partner van de VriendenLoterij. Naast de jaarlijkse bijdrage levert de loterij extra inkomsten door het zogeheten 'geormerkt werven', en de VIP-KAART. In 2022 ontving het museum in totaal een bedrag van 260.120 euro.

Partnerships

Sinds 2017 zijn NN Group en Nationale-Nederlanden partner van het Nederlands Fotomuseum. De partnerships met bedrijven leverden het museum 74.000 euro op. Door het wegvallen van Somfy is dat minder dan begroot, maar daar staat tegenover dat we ook minder kosten hebben hoeven maken doordat we geen extra tentoonstelling hebben hoeven te organiseren.

Memberships

In 2022 waren 81 fotografieliefhebbers verbonden aan het museum door middel van memberships. De Fans, Vrienden, Ambassadeurs en Collectors Council leverden gezamenlijk bruto 33.000 euro op voor de exploitatie. De opbrengst van de Fans en Vrienden zijn niet toereikend om de kosten te dekken, maar zijn ook een middel om het draagvlak te vergroten.

In totaal hebben alle partnerships en memberships een bedrag van 22.000 euro netto bijgedragen aan het museum. De overheadlasten en inzet van medewerkers zijn hierbij niet toegerekend. Dit is 33.000 euro minder dan in 2021 door een afname van het aantal members.

Toelichting op de financiële positie

Liquiditeitspositie

Nadat de liquiditeitspositie in de afgelopen jaren al was verbeterd, is deze in 2022 verder versterkt. Er hebben zich geen liquiditeitstekorten voorgedaan in 2022 en de kredietfaciliteit bij de bank werd beëindigd. Voor 2023 verwacht het museum een flinke teruggang in de liquiditeit door inflatiecorrecties, stijging van de loonkosten, aanpassing van de huur en hogere energielasten. Daarnaast dienen aanpassingen gedaan te worden in de tentoonstellingsruimten, depot en klimaatinstallatie alsmede zullen investeringen worden gedaan ten behoeve van de vaste collectieopstelling, de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* die in 2021 is geopend. Vooral nog zijn de middelen hiervoor afdoende om dit te kunnen realiseren.

Eigen vermogen

In 2018 besloot de net aangetreden directeur-bestuurder het jarenlange negatieve eigen vermogen niet langer te verbloemen door de Collectie van de balans te halen en daarmee een bedrag van 547.312 euro te deactiveren. Het museum heeft in 2019 alle zeilen bijgezet en het negatief eigen vermogen weggewerkt. In 2021 is dit eigen vermogen verder versterkt door het positieve exploitatieresultaat toe te voegen aan de algemene reserve. Ook in 2022 is de algemene reserve verder versterkt door het positieve exploitatieresultaat.

Opbouwen weerstandsvermogen

In 2019 heeft het museum een eerste stap gezet met het opbouwen van een weerstandsvermogen. Het streven op lange termijn is een vermogen ter waarde van de personele

kosten voor een half jaar. In zowel 2020 als in 2021 is hiermee een flinke stap gezet in de goede richting. Met de toevoeging van het resultaat over 2022 is het vermogen inmiddels toereikend om 50 procent van de loonkosten voor een kalenderjaar te kunnen dragen.

Risico's voor de toekomst

Het eigen vermogen en de liquiditeit zijn positief, het weerstandsvermogen is nog niet geheel afdoende om de risico's op termijn te kunnen ondervangen. Factoren als de verouderde klimaatinstallatie, inflatie in de kosten en risico's door personele beperkingen kan het museum nog niet volledig opvangen. Bij onverwachte gebeurtenissen kunnen de kerntaken van het museum in de knel komen.

Het museum is zeer blij met de extra bijdragen van het Ministerie van OCW vanaf 2021, van het Wertheimer Fonds, van Stichting Droom en Daad, de VriendenLoterij, de gemeente Rotterdam en het publiek.

Personeel

In 2021 hebben we de salarissen van de medewerkers gelijkgetrokken met de salarisschalen conform de Museum cao; de salarissen liepen al jaren achter op de cao. Het personeel was structureel laag ingeschaald en de salariering liepen tot ruim 30 procent achter op de Museum cao. Door de extra bijdrage van de gemeente Rotterdam en OCW, is het museum in staat gesteld de Fair Practice Code toe te passen bij de beloning van de medewerkers. Zo voldoen we aan de verplichting van het ministerie van OCW. Doordat we nu en in de toekomst conform de Museum cao verlonen, zullen we de uitkomst van de cao-onderhandelingen naleven. De cao-verhoging zal in 2023 een extra personeelslast vormen van ongeveer 7 procent structureel.

Huisvesting

In 2019 zijn het museum en Gemeente Rotterdam tot overeenstemming gekomen ten aanzien van de huurovereenkomst. Door middel van een indeplaatsstelling is de positie van huurder overgenomen van de Stichting LPC, die is geliquideerd. De huurovereenkomst loopt af op 1 april 2027. De gemeente en het museum hebben informeel naar elkaar uitgesproken de continuering van het museum in Las Palmas te heroverwegen. Wat we nu zien is dat de huur- en servicekosten in 2022 en voor de komende jaren sterk zullen stijgen naar een voor het museum onhoudbaar en vanuit het publieke belang gezien onwenselijk niveau.

Klimaatinstallatie

De klimaatinstallatie van het depot blijft een punt van zorg, ondanks reparaties die in 2019 hebben plaatsgehad. Het museum onderzoekt de toekomst van het depot, ook met het oog op duurzaamheid.

Museale ontwikkelingen

Door de bovengenoemde knelpunten is het museum nog onvoldoende in staat de museale ontwikkelingen zich volledig eigen te maken en volledig mee te gaan in de noodzakelijke discussies, zoals herkomstonderzoek van objecten in de collectie en het in context plaatsen van problematische termen. Met dat laatste is in 2020 al wel een start gemaakt.

Ook basale taken als registratie en digitalisering van de Collectie waren met respectievelijk dertien en vier procent in 2020 nog bij lange na niet op het gewenste niveau. De doelstelling is om over een periode van vijf jaar de registratie op 95 procent te hebben en de digitalisering op 25 procent. Hiertoe is een aparte afdeling opgezet met het doel om in een periode van vijf jaar de achterstanden in te lopen tot de genoemde percentages. In 2021 is een start gemaakt met het op orde brengen van de registratie en digitalisering van de collectie. Per ultimo 2022 ligt de registratie op 29,5 procent en de digitalisering op 16,1 procent. Om de achterstanden niet verder te laten oplopen, is het museum gedwongen zeer restrictief te zijn bij het opnemen van nieuwe archieven.

Strategie bij tegenvallende inkomsten of extra kosten

Gezien de positieve ontwikkelingen is de financiële positie sterk verbeterd, maar naar de toekomst toe is het museum nog onvoldoende in staat tegenvallende inkomsten of tegenvallers anderszins op te vangen. Daarmee zijn de mogelijkheden voor het opvangen van tegenvallers enigszins beperkt.

Verkorte jaarrekening 2022 (x €1.000)

Balans		
Activa	2022	2021
Vaste activa	256	235
Vlottende activa	4426	3717
	4682	3952

Exploitatie		
Baten	2022	2021
Opbrengsten	991	702
Private bijdragen	1157	1044
Overheidsbijdragen	4582	4929
	6730	6675
Lasten		
Personeel	2700	2343
Huisvesting en afschrijvingen	1568	1383
Activiteiten	1892	1664
	6160	5390
Dotatie	570	1285
Saldo	0	0

Perspectief korte termijn: 2023

Het museum zal naar verwachting in 2023 een negatieve exploitatie laten zien als gevolg van de hierboven geschetste ontwikkelingen. Met name de huurstijging en overige gestegen huisvestingslasten drukken zwaar op de begroting. Voor 2023 is dit nog op te vangen met een beroep op het weerstandsvermogen. Bij een noodsituatie, bijvoorbeeld het uitvallen van de klimaatinstallatie, zal het museum wellicht een beroep moeten doen op zijn structurele partners waaronder de nationale en lokale overheid. Bij andere partijen kan het museum niet aankloppen, omdat het museum private partijen niets in ruil te bieden heeft bij calamiteiten.

Perspectief 2023-2027

Voor de jaren 2023-2027 heeft het museum een begroting opgesteld waaruit blijkt dat de structurele kostenstijgingen ervoor zullen zorgen dat op middellange termijn het museum door zijn reserves heen zal zijn. Met een medewerkersbestand van 34 fte valt op dit vlak niet te bezuinigen. Er wordt dan ook een beroep gedaan op de gemeente Rotterdam en het ministerie van OCW om deze klap op te vangen.

Voor de gemeentelijke bijdrage gaat in 2025 een nieuwe cultuurplanperiode in, waarvoor in 2023 het meerjarenplan wordt geschreven. Wat het ministerie betreft, zit het museum in de Erfgoedwet

Passiva		
	2022	2021
Eigen vermogen	2121	1402
Bestemmingsreserve	880	1030
Langlopende schulden	327	392
Kortlopende schulden	1354	1128
	4682	3952

Deel 2 Verslag van de Raad van Toezicht

Na het jaar 2021, waarin de coronapandemie en de gevolgen daarvan voor een groot deel de wereld en ook het museum beheersten, ging in 2022 een groot deel van de wereld weer open. Tot grote vreugde van een ieder die aan het museum verbonden is, gingen de deuren van het museum vanaf 26 januari 2022 letterlijk weer open en konden werknemers en bezoekers welkom worden geheten op de museumvloer.

De Raad van Toezicht wil op deze plaats een groot compliment maken aan de directeur-bestuurder en alle medewerkers, voor de veerkracht die zij hebben getoond in de moeilijke tijd en de energie en inzet waarmee zij in 2022 aan de slag zijn gegaan om de gevolgen van de coronapandemie het hoofd te bieden en te focussen op de toekomst van het museum. Met mooie, prikkelende, innovatieve, tot nadenken stemmende en zelfs humoristische tentoonstellingen zijn de bezoekers weer verleid om naar het museum te komen.

Strategische onderwerpen

De directeur-bestuurder heeft een inventarisatie gemaakt van de voor de toekomst van het museum belangrijke strategische onderwerpen waarover met de Raad in 2022 is gesproken. Het museum is een rijksgesubsidieerd museum, met als kerntaak het verzamelen, beheren en actualiseren van fotografie uit Nederland. Dit vormt de basis van het museum. Speerpunten in 2022 waren het terughalen van het publiek en het aantrekken van nieuw publiek, educatie, huisvesting en inclusiviteit.

In de hele culturele sector bleek het lastig om het publiek na de lock-downs weer in de aantallen van voor de coronapandemie terug te krijgen. Er is veelvuldig gesproken over manieren om het publiek te bereiken en ook hoe er juist een nieuw publiek kan worden bereikt. Het museum is niet alleen weer open, maar wil met passende programmering de deuropening 'verbreden' voor die groepen die normaal gesproken niet naar een museum gaan. Het museum ziet educatie als een belangrijke maatschappelijke taak. Kunst – en zeker fotografie – helpt om een open blik te ontwikkelen. Cruciaal in de wereld van vandaag.

De positionering van het museum en het presenteren van de Collectie in een diverse, maatschappelijke context is blijvend onderwerp van gesprek. Inclusiviteit – open staan voor iedereen – staat centraal. Ook de huisvesting van het museum stond in 2022 prominent op de agenda. Het museum loopt aan tegen de beperkingen van het huidige gebouw en verschillende scenario's worden onderzocht. In 2023 zal een beslissing genomen moeten worden over de huisvesting van het museum.

In 2022 is er verder gesproken over de (economische) gevolgen van de Coronapandemie en zijn er scenario's ontwikkeld om op deze gevolgen in te kunnen spelen.

Verdere professionalisering en uitbreiding Raad van Toezicht

In 2022 is een plan gemaakt om de professionalisering van de Raad van Toezicht verder door te voeren. Als eerste stap zijn de statuten van het Nederlands Fotomuseum

tegen het licht gehouden en in lijn gebracht met de huidige wet- en regelgeving. In 2023 zullen de gewijzigde statuten worden vastgesteld.

De wens van de Raad om zich open te stellen voor een extra lid (profiel fotografie/visueel kunstenaar met een achtergrond die bijdraagt aan de diversiteit in de Raad van Toezicht) heeft in 2022 geleid tot het opstarten van de werving en selectie zal in 2023 gerealiseerd worden door de benoeming van het extra lid.

Met het aantreden van Shashi Baboeram Panday als opvolger van Guus de Wit, die wij zeer erkentelijk zijn voor zijn jarenlange inzet voor het museum, en de herbenoeming van Margot Scheltema die de rol van Voorzitter van de Auditcommissie overneemt, staat er, samen met leden Marga Rotteveel en Frits Bergsma, een stevig team dat ernaar uitkijkt om de nieuwe collega te verwelkomen.

Namens de Raad van Toezicht,
Wanda van Kerkvoorden
Voorzitter

Werkzaamheden en commissies

Dit jaar vergaderde de Raad van Toezicht vijf keer. Geen der leden van de Raad was frequent afwezig. Regelmatig wordt de Raad van Toezicht door de directeur-bestuurder, ook buiten de reguliere vergaderingen om, geïnformeerd over de gang van zaken in het museum. De Raad bespreekt met de directeur- bestuurder de plannen die het museum ontwikkelt op inhoudelijk en financieel gebied.

Sinds eind 2021 wordt gewerkt met de onderstaande vaste commissies. Verder is er gewerkt met een tijdelijke commissie, in dit geval de wervings- en selectiecommissie

Auditcommissie: Guus de Wit (voorzitter tot 1 april 2022), Margot Scheltema (voorzitter per 1 april 2022) en Shashi Baboeram Panday.

De auditcommissie kwam in 2022 drie keer bijeen: voor een achtergrondgesprek met een medewerker van het Ministerie van OCW over het zogeheten schatkist-bankieren in maart; voor een overleg over de jaarrekening 2021 in maart; en voor een overleg over de begroting 2023 in september.

Tijdens de eerste bijeenkomst is uiteengezet hoe het museum in de toekomst gebruik zou kunnen maken van het zogeheten schatkistbankieren, als het een eigen pand laat bouwen. Tijdens het tweede overleg werd de jaarrekening 2021 besproken met de externe accountant en de directie. Alle vragen van de auditcommissie zijn naar tevredenheid beantwoord. Er hebben zich geen controleproblemen voorgedaan en de jaarafsluiting verliep naar tevredenheid. De AC besteedde ook aandacht aan de diverse balansposten, met name de reserves.

Tijdens het derde overleg is de begroting 2023 besproken. Voorts is op verzoek van de auditcommissie een financiële doorkijk gemaakt naar komende drie jaar op hoofdlijnen. Deze is besproken tijdens de RvT-vergadering in december.

Werkgeverscommissie: Wanda van Kerkvoorden (voorzitter) en Marga Rotteveel.

Samenstelling en profielen

De Raad van Toezicht van het Nederlands Fotomuseum streeft ernaar minimaal vijf leden te omvatten en maximaal zeven. De leden van de Raad van Toezicht zijn onafhankelijk van het museum en er is geen sprake van (potentieel) tegenstrijdige belangen.

In de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar een goede mix van sectorspecifieke kennis en algemene kennis: Museale inhoudelijke expertise; Kennis van de (internationale) fotografie-sector; Financiële en bedrijfskundige expertise; Juridische expertise en kennis van governance; Kennis van interculturele communicatie.

In 2022 eindigde de verlengde tweede termijn van Raad van Toezicht-lid Guus de Wit. De Raad van Toezicht is Guus de Wit zeer erkentelijk voor zijn jarenlange solide inzet voor het museum en zijn bereidheid om iets langer aan te blijven omwille van de continuïteit. Zijn rol als voorzitter van de Auditcommissie is overgenomen door Margot Scheltema, die in 2022 voor een tweede termijn is herbenoemd.

De door het vertrek van Guus de Wit ontstane vacature is onder begeleiding van executive searchbureau Colourful People ingevuld door Shashi Baboeram Panday. Als CFO bij Talpa heeft hij veel kennis en ervaring van financiën en bedrijfsvoering. Ook beschikt hij over de nodige toezicht-houdende ervaring, zo is hij toezichthouder en voorzitter van de audit commissie bij hogeschool Artez. Met Shashi Baboeram Panday heeft de Raad van Toezicht een positief ingestelde en inhoudelijk en strategisch sterke toezichthouder aangetrokken.

Bij de benoeming van een nieuw lid wordt gestreefd naar diversiteit, onder meer op het gebied van gender, leeftijd en (migratie-)achtergrond. Het museumbeleid met betrekking tot meerstemmigheid geldt ook voor de Raad van Toezicht. De raad heeft in 2021 stappen gezet om de diversiteit te vergroten. Met de komst van Shashi Baboeram Panday, die zich persoonlijk wil inzetten om een ander publiek naar het museum te trekken, is hierin 2022 weer een mooie verdere stap in gezet. De raad wil ook in 2023 nogmaals een stap zetten, door ruimte te maken voor een extra lid van de Raad van Toezicht, met een achtergrond als fotograaf/visueel kunstenaar en een achtergrond die bijdraagt aan het vergroten van de diversiteit in de Raad van Toezicht.

De Raad kent een rooster van aftreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht waarborgt. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen maximaal acht jaar aanblijven, ongeacht het aantal benoemingen.

De Raad van Toezicht bestond in 2022 uit:

Voorzitter: Wanda van Kerkvoorden

Profiel: Een ervaren bestuurder en toezichthouder met een scherp oog voor passende governance-verhoudingen. Neemt met een natuurlijk en mensgericht gezag de leiding in de Raad en de vergaderingen en is onafhankelijk en analytisch sterk en weet strategische verbanden te leggen. Zij heeft inzicht in het samenspel met de lokale en nationale overheid en de politiek-bestuurlijke en culturele context waarin het Nederlands Fotomuseum met zijn vele stakeholders opereert. Is sociaal en verbindend naar collega toezichthouders en het bestuur en heeft daarnaast oog voor en onderschrijft de lange termijn koers van het museum.

De voorzitter is zelfreflectief, empathisch en creëert graag ruimte voor het open gesprek. Verder staat zij midden in het maatschappelijk leven en heeft affiniteit met vraagstukken rond diversiteit en inclusie.

Penningmeester: Guus de Wit (tot april 2022)

Profiel: Een bestuurder met aantoonbare financiële kennis, bij voorkeur afkomstig uit het bedrijfsleven. Kennis van strategische financiële planning, de inrichting van de administratie, jaarrekeningen, omzet, rendement en financiële rapportages e.d. Moet in staat zijn de 'vertaalslag' te maken van de cijfers naar de dagelijkse gang van zaken in het museum. Adviseert de directie over het financieel beheer op de korte en lange termijn.

Lid: Marga Rotteveel

Profiel: Een fotografiemaker/beschouwer met bestuurlijke kwaliteiten, die goed op de hoogte is van de nationale en internationale ontwikkelingen in de fotografie, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Met die kennis kan hij of zij het artistieke beleid en de artistieke prestaties van het Nederlands Fotomuseum beoordelen en daarover met de directie van gedachten wisselen.

Lid: Frits Bergsma

Profiel: Afkomstig uit het bedrijfsleven met affiniteit voor cultuur en kennis van marketing en sales. Kan de directie over deze onderwerpen adviseren met gevoel voor de 'culturele' aspecten van het ondernemen en de dilemma's die dat met zich mee kan brengen. Heeft een visie op de kansen die het cultureel ondernemen biedt.

Lid: Margot Scheltema

Profiel: Een ervaren bestuurder met een groot netwerk in het bedrijfsleven. Stevige financiële achtergrond en kennis en ervaring op het gebied van bedrijfsvoering. Heeft affiniteit met het werkgebied van het Nederlands Fotomuseum en de culturele sector in Nederland. Vervult bij voorkeur enkele andere relevante nevenfuncties en heeft ervaring met toezichthoudende functies in profit- en non-profitorganisaties.

Lid: Shashi Baboeram Panday

Profiel: Sterke financial, werkzaam als CFO in het bedrijfsleven en opgeleid (en werkzaam geweest) als accountant. Ruime bestuurservaring en veel affiniteit met de back-office kant van organisaties. Wil zich vanuit zijn rol en achtergrond inzetten om te onderzoeken hoe een ander, breder publiek naar het Nederlands Fotomuseum kan worden getrokken.

(Neven)functies directie en Raad van Toezicht

Birgit Donker (Directeur-bestuurder)

- Voorzitter Bestuur Stichting Lux et Libertas van NRC Handelsblad
- Lid Agendacommissie (bestuur) van het Rotterdamse Directeurenoverleg
- Lid Werkgroep Kwaliteitsborging Rijksmusea
- Ambassadeur Dress for Success Rotterdam
- Lid Stuurgroep Cultuur Inclusief
- Lid bestuur Kunsten 92

Wanda van Kerkvoorden (voorzitter Raad van Toezicht)

- Partner SOLV Advocaten
- Aandeelhouder Allchiefs Consultancy
- Lid van de Raad van Commissarissen van GGN Mastering Credit
- Voorzitter Raad van Toezicht Heliomare

Guus de Wit (penningmeester Raad van Toezicht tot april 2022)

- Partner DWR Advies
- Penningmeester bestuur Stichting Rotterdamse Salon
- Lid Raad van Toezicht Stichting Vakexamens voor de Particuliere Beveiligingsorganisaties

Marga Rotteveel (lid Raad van Toezicht)

- Directeur, Docking Station, platform voor visuele verhalen
- Docent Master Institute of Visual Cultures, AKV / St. Joost
- Docent aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Master Photography and Society
- Onderzoeker bij het Expertise Centre Sustainable Business, Avans University of Applied Science
- Lid medezeggenschapsraad Koningin Wilhelminaschool, Overveen
- Bestuurslid Broodfonds Kennemerland

Frits Bergsma (lid Raad van Toezicht)

- Eigenaar Frits Bergsma Marketing & Communicatie advies
- Mede-eigenaar Brinkman & Bergsma Contemporary Art
- Bestuur Stichting Kunstverein
- Bestuur Stichting Kunstcollectie KPMG

Margot Scheltema (lid Raad van Toezicht)

- Partner Scheltema Tammenoms
- Commissaris De Nederlandsche Bank (DNB)
- Commissaris NEDAP
- Commissaris Warmtebedrijf Rotterdam (tot 1 november 2022)
- Raad bij de Ondernemingskamer
- Raad van Toezicht Veer Stichting
- Raad van Toezicht Stichting Open Nederland
- Raad van Toezicht Nederlandse Bachvereniging

Shashi Baboeram Panday (lid Raad van Toezicht, sinds 23 juni 2022)

- CFO en lid Raad van Bestuur Talpa Holding/Talpa Network
- Lid Raad van Toezicht en voorzitter auditcommissie ArtEZ, hogeschool voor de kunsten
- Lid medezeggenschapsraad OBS De Horizon, Harmelen

Leden Raad van Toezicht 2022	Functie	Aanvang eerste termijn	Aftreden of aanvang 2e termijn	Af(ge)treden
Wanda van Kerkvoorden	Voorzitter	01-10-2021	01-10-2025	
Guus de Wit	Penningmeester	17-6-2013	17-6-2017	01-04-2022
Marga Rotteveel	Lid	13-10-2015	13-10-2019	13-10-2023
Frits Bergsma	Lid	7-6-2017	7-6-2021	7-6-2025
Margot Scheltema	Lid	7-9-2018	7-9-2022	7-9-2026
Shashi Baboeram Panday	Lid	23-6-2022	23-6-2026	

Deel 3 Bijlagen

Archieven in beheer

Het Nederlands Fotomuseum heeft 175 archieven in beheer:

- Freek Aal (1923-2004)
ABC Press (1945-1955)
Oscar van Alphen (Cees Nieuwenhuizen) (1923-2010)
G. Azings Venema (1869-1936)
Heinz Baudert (1915-2003)
Katharina Eleonore Behrend (1888-1973)
Herbert Behrens (1931-2019)
Kors van Bennekom (1933-2016)
Lood van Bennekom (1905-1978)
Nol Binsbergen (1908-1945)
Diana Blok (1952) / Marlo Broekmans (1953)
Adriaan (1875-1940) en Dick Boer (1906-1986) *
Hans de Boer (1927-1989)
Jan den Boestert (1910-1992)
Jo Bokma (1913-2008)
Peter van Bolhuis (1952-2005)
Fons Brassier (1944)
Charles Breijer (1914-2011)
Norbert Buchsbaum (1925-1998)
Adolphe Burdet (1860-1940)
Bert Buurman (1915-1998)
Capi-Lux Alblas (1980-1998)
Paul Citroen (1896-1983) *
Martien Coppens (1908-1986)
Violette Cornelius (1919-1998)
Frans de la Cousine (1945-1998)
Bob van Dam / Combipress (1928-2002)
Ger Dekkers (1929-2020)
Collectie Jan van Dijk (1944-2016)
A.J.A.A. Dingjan (1893-1966)
A.J. Dingjan (1927-1985)
Marianne Dommissie (1927-2014)
Cobie Douma (1914-2001)
Miek Douw (1915-2003)
Adriaan Dronkert (1914-2002)
Bernard Eilers (1878-1951)
Wally Elenbaas (1912-2008)
Ed van der Elken (1925-1990) *
Mattheus Engel (1940)
John Fernhout (1913-1987)
Foton / Ton den Haan (1937)
Piet Frederiks (1926-2006)
Adriaan Friesendorp (1875-1936)
Galerie Fotomania
Cor Geljon (1928-2005)
Chas Gerretsen (1943)
Cok de Graaff (1904-1988) *
Julius Guggenheimer (1885-1943)
Haagsche Fotokring (HFK) (1938-2008)
Bert Haanstra (1916-1997)
Kees Hana (1910-1975)
J.J. Hansma (1887-1971)
Paul Hartland (1910-1991)
Robert de Hartogh (1942-2022)
Jacqueline Hassink (1966-2018)
Fred Hazelhoff (1925-2002)
W.F. van Heemskerck Düker (1910-1988)
Dop Heijns (1918-1995)
Jacob Heimans (1889-1978)
Fons Hellebrekers (1901-1994)
Dirk de Herder (1914-2003)
Lex de Herder (1927-2000)
J.J.C. (Jacob) van der Hoeven (1872-1967)
Henk van der Horst (1912-1942)
Bertha van der Horst-Dikker (1907-1991)
Leo Hübscher (1903-1992)
Menno Huizinga (1907-1947)
Peter Hunter (1913-2006)
Nico Jesse (1911-1976)
Eddy de Jongh (1920-2002)
Cees N. Jongkind (1924-2013)
Paul Julien (1901-2001)
Jan Kamman (1898-1983)
Ata Kandó (1913-2017)
Jan Kann (1908-1965)
Hans Katan (1924-2006)
Johan van der Keuken (1938-2001)
Jan van Keulen (1913-1994)
D. de Kijzer (1849-1930) en J.M.R.A. de Kijzer (1891-1974)
G. Kiljan (1891-1968)
Aart Klein (1909-2001)
Wiebe Klijnsma (1919-1991)
F.P.J. Kooijmans (1907-1997)
Ary W.G. Koppejan (1919-2013)
Boris Kowadlo (1911-1959)
Helena van der Kraan (1940-2020)
Gregor Krause (1883-1959)
Esther Kroon (1966-1992) *
Dolf Kruger (1923-2015)
Egbert Kunst (1921-1998)
J.C. Ladiges (1913-1987)
Frits Lamberts (1920-2007)
W.F. Leijns (1884-1966)
Cornelis (1889-1962) en Peter de Leijser (1920-2005)
Koen Lenarts (1926-2009)
Manuel van Loggem (1916-1998)
Lucebert (1924-1994) *
Jan van Maanen (1913-1979)
Willem van Malsen (1893-1985)
J.R. Mandos (1924)
Werner Mantz (1901-1983)
Frits Marmelstein (1870-1957)
Peter Martens (1937-1992)
Wies Meertens (1915-1991)
Victor Meeussen (1911-1986)
Marius Meijboom (1911-1998)
Vincent Mentzel (1945)
Cees van der Meulen (1921-1990)
Corrie Meyer-Kattenburg (1910-1995)
Toon Michiels (1950-2015)
Kees Molkenboer (1907-1987)
M.M. de Monchy (1870-1963)
Wim de Mooij van Wieringen (1915-1999)
Egbert Munks (Herrie van Borssum Waalkes) (1932-1994)
Nico Naeff (1918-1988)
Wim Noordhoek (1916-1995)
F.J. Nusink (1881-1967)
Evert van Ojen (1886-1964)
Jaap d'Oliveira (1908-1978)
Cas Oorthuys (1908-1975)
Cas van Os (1907-1989)
Leen van Oudgaarden (1904-1960)
Hans Pelgrom (1939-1980)
Nol Pepermans (1920-2007)
Job van de Peppel (1892-1968)
Hajo Piebenga (1942-2014)
Hans Poley (1924-2003)
Leo P. Polhuis (1928-1991)
Eddy Posthuma de Boer (1931-2021) **
J.E. Rombouts (1844-1913)
Bas Roodnat (1930-2004)
Frits J. Rotgans (1912-1978)
Sanne Sannes (1937-1967)
Jan Schiet (1921-1964)
Paul Schuitema (1897-1973)
Hans Sibbelee (1915-2003)
Hans Spies (1905-1973)
Alfred van Sprang (1917-1960)
Paul Louis Steenhuizen (1870-1940)
Wim K. Steffen (1907-1998)
Jan Pieter Strijbos (1891-1983)
Willem Suermondt (1885-1952)
Richard Tepe (1864-1952)
Pieter Gerbrand van Tienhoven (1875-1953)
Ellen Thorbecke (1902-1973) *
Maria Toby (1936-1984)
Henk Tromp (1926-2000)
Hugo Tutein Nolthenius (1863-1944)
Jan Rudolph Tutein Nolthenius (1857-1941)
Uitgeverij 010, Originele afdrukken (en reproducties) behorende bij de serie: *Monografieën van Nederlandse architecten* (1989-1998)
Pieter Vandermeer (1940) *
Gerda van der Veen (1936-2006)
Louise van der Veen (1909-1997)
Olof Veltman (1925-1978)
Claar Verdenius-Pronk (1915-1996)
Johannes Vijverberg (1880-1965)
Carel de Vogel (1922-2005)
Mieke Van de Voort (1972-2011)
Puck Voûte (1911-2003)
Jan Vrijhof (1907-1986)
Sam Waagenaar (1908-1997)
Familie Van der Wal-Strengholt (1947-1969)
Hannes Wallrafen (1951)
Wereldcollectie (19e-20e eeuw) *

Hein Wertheimer (1913-1997)
Koen Wessing (1942-2011)
Tjeerdo Wieberdink (1887-1980)
Lies Wiegman (1927-2011)
Ed van Wijk (1917-1992)
C.J.W. Wijnaendts (1898-1987)
Collectie Jan Wingender (1934)
Meinard Woldringh (1915-1968)
Hans Wolf (1909-1992)
Steef Zoetmulder (1911-2004)
Piet Zwart (1885-1977)*

**En verder werk van onder
anderen:**

Anonieme Zuid-Afrikaanse straatfo-
tografen (amateur en professioneel)
Hans Aarsman (1951)
Laurence Aëgerter (1972)
Theo Baart (1957)
Céline van Balen (1965)
Jan Banning (1954) **
Marwan Bassiouni (1985)
W.J. Beekman (1893-1976)
Annette Behrens (1979) *
Wout Berger (1941)
Henri Berssenbrugge (1873-1959)
Gré Bergsma (1925)
Carel Blazer (1911-1980)
Sara Blokland (1969)
Henze Boekhout (1947)
Pieter Boersma (1945)
Paul Bogaers (1961)
Hans Bol (1957)
Cynthia Boll (1972) **
Kim Boske (1978)
Familie Le Bret-de Bosson (ca.
1900-1950)
Koos Breukel (1962)
Rutger ten Broeke (1944)
Michal Butink (1975)
Sarah Carlier (1981)
Nicole Carstens (1958-2001)
Anton Corbijn (1955)
Fonds Anna Cornelis (Bob Negryn,
Alex Kemman, Guus Rijven) *
Jan Dietvorst (1953)
Ad van Denderen (1943)
Zeno Deurvorst (1895-1944)
Rineke Dijkstra (1957)
Willem Diepraam (1944)
Charlotte Dumas (1977)
Adrienne van Eekelen (1963)
Hans Eijkelboom (1949)
Esther Elenbaas-de Hartog
(1905-1998)
Wendy Ewald (1951)
J.P. Felix (1917-2007)
Zachary Formwalt (1979)
Jan M.J.J. Gadiot (1911-1990)
Anne Geene (1983)
Hans Gremmen (1976)
Arno Hammacher (1927)

Toos Hasekamp (toegeschreven aan,
1915)
Risk Hazekamp (1972)
Fotobureau Het Zuiden (1936-1947)
Carel van Hees (1954)
Maria Hille (1827-1893)
Teun Hocks (1947-2022)
Corine Hörmann (1968)
Paul Huf (1924-2002)
Wil van Iersel (1965)
Cor Jaring (1936-2013)
Casparinus Jenezon (1872-1950)
Marie-José Jongerius (1971)
Dolph Kessler (1950) *
Geert van Kesteren (1966)
Mark Klett (1952)
Gert Jan Kocken (1971)
Michael de Kooter (1979)
Sjoerd Knibbeler (1981) / Rob Wetzer
(1981)
Luuk Kramer (1958)
Susanne Kriemann (1972)
Anouk Kruithof (1981)
Ine Lamers (1954)
Dana Lixenberg (1964)
Anaïs Lopez (1981)
Ruben Lundgren (1983)
Bertien van Manen (1942)
Sanja Marušić (1991)
Masha Matijevic (1981)
Ilja Meefout (1979)
Dorothee Meyer (1973)
Hans van der Meer (1955)
Lamia Naji (1966)
Joep Neefjes (1949) / Loodwicks Press
Images
Paul de Nooijer (1943) *
Erwin Olaf (1959) **
Paulien Oltheten (1982)
Jaya Pelupessy (1989)
Willem Popelier (1982)
Sem Presser (1917-1986)
Carl Rensing (1826-1898)
Tony van Renterghem (1919-2009)
Lon Robbé (1946)
Imre Rona (1902-1974)
Frank van der Salm (1964)
Erich Salomon (1886-1944)
Don Sars (1975)
Viviane Sassen (1972)
Joachim Schmid (1955)
Frederik Willem Schmidt (1889-1972)
Paul Seawright (1965)
Steenbergen Stichting (Eline
Benjaminsen *, Marcel Borsten,
Linda-Maria Birbeck, Hanneke
Franssen, Esther Hovers, Hannah
Horsch, Mark Vincent Houston, Thijs
Koelink, Christian van der Kooij, Kim
Krijnen, Yvonne Lacet, Raoul de
Lange, Ola Lanko, Viktor Naumovski,
Jaya Pelupessy, Jaap Scheeren,

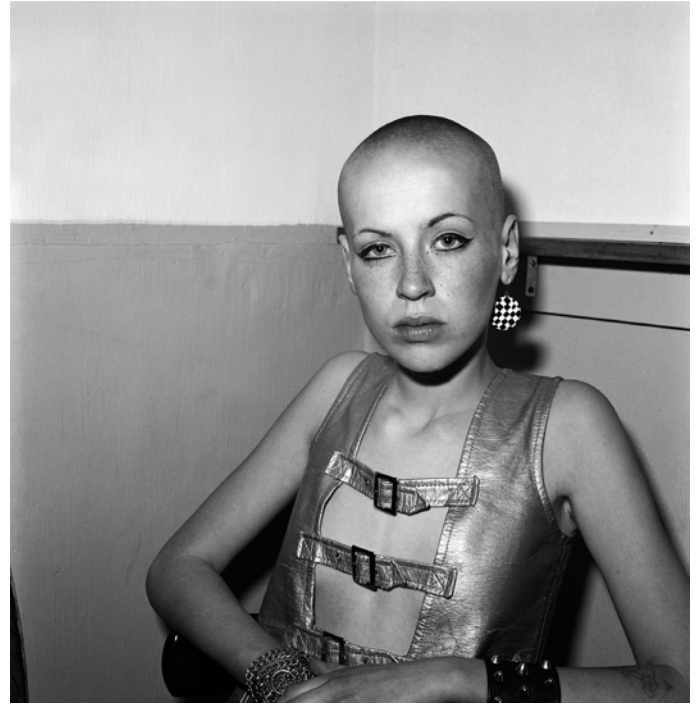
Thomas Schlijper, Daniël Siegersma,
Petra Stavast, Andrea Stultiens)
Bart Sorgedragter (1959)
Martine Stig (1972) / Vanessa van Dam
(1971)
Andrea Stultiens (1974) *
Siebe Swart (1957)
Michel Szulc-Krzyzanowski (1949)
Rein Jelle Terpstra (1960)
Onderzoeksarchief Mirelle Thijsen
(1960)
Dustin Thierry (1985)
Elisabeth Tonnard (1973)
Dolf Toussaint (1924-2017)
Gilleam Trapenberg (1991)
Bert Verhoeff (1949)
Roy Villevoey (1960)
Simon de Waard (1905-1986)
Cor van Weele (1918-1989)
Hans Werlemann (1948)
Hans Wilschut (1966)
Henk Wildschut (1967)
en diverse professionele en
amateurfotografen

* aanvullingen op archieven of collectievorming
rondom fotograaf

** nieuwe fotografen in de Collectie

Portret van de families Asser en Oppenheim in de achtertuin, Amsterdam, 1847
© Eduard Isaac Asser

Paradiso, Amsterdam, 1981 © Max Natkiel

Schatkamer van de Eregalerij

In 2022 werden deze vintage-werken in de Schatkamer getoond:

- Pieter Jan Kaiser, *Photographische afbeelding der Maan* (1862) / Collectie Rijksmuseum
- Koen Wessing, *Na de militaire staatsgreep worden arrestanten gedwongen politieke leuzen van muren te verwijderen, Santiago, Chili* (1973) / Collectie Nederlands Fotomuseum
- Max Natkiel, *Paradiso, Amsterdam* (1981) / Collectie Nederlands Fotomuseum
- Paul Citroen, *Portret van danseres Estella Reed* (1931) / Bijzondere Collecties, Universiteit Leiden
- Bertien van Manen, *Staking van Turkse vrouwen bij kippenslachterij Ten Dam, Almelo* (1978) / Collectie Rijksmuseum
- Willem Frederik Piek Jr, *Aan boord, Warnemünde* (1892) / Collectie Rijksmuseum
- Sanne Sannes, *Zonder titel (coverfoto Oog om oog)* (1960-1964) / Collectie Nederlands Fotomuseum
- Augusta Curiel, *Arbeiderswoningen en apotheek op plantage Geijersvlijt, Paramaribo, Suriname* (ca. 1920) / Nationaal Museum van Wereldculturen
- Eduard Isaac Asser, *Portret van de families Asser en Oppenheim in de achtertuin, Amsterdam* (1847) / Collectie Rijksmuseum
- Kors van Bennekom, *Familie van Bennekom (Kors met camera, Josephine, Joris, Janine, Ine), Zuid-Engeland* (1969) / Collectie Nederlands Fotomuseum
- Jacobus Magielse, *Carte de visite, portret van vrouw in Zuid-Bevelandseportestantse dracht, Zeeland* (1890) / Collectie Nederlands Fotomuseum
- Munnich & Ermerins, *Grote Kerk, Kaasmarkt en Stadhuis, Rotterdam* (1860) / Amsterdam Museum

Aan boord, Warnemünde, 1892 © Willem Frederik Piek

Medewerkers 2022

Medewerkers in loondienst

Naam	Functie	In en uit dienst
Aglaya Tomasi	Projectregistrator	
Amy Lopulissa	Vloercoördinator	
Andrea van Munster	Behoudsmedewerker	Vanaf 1 juli
Anne Imfeld	Baliemedewerker	
Annette Behrens	Depotbeheerder	Tot 1 mei
Anouk Gielen	Vrijwilligerscoördinator Educatie	
Aya Musa	Programmeur	
Birgit Donker	Directeur -Bestuurder	
Bob Verbruggen	Beheerder boekwinkel en publicaties	
Carolien Provaas	Fotoverkoop en auteursrechten beheer	
Cengiz Mengüç	Medewerker digitalisering	
Chris Stahl	Baliemedewerker	
Cobie Hijma	Teamleider Actieplan Collecties	
Dave Houwaart	Facilitair en technisch medewerker	
Dorothee Ramakers	Projectleider	Vanaf 1 maart
Eelco Loode	Coördinator digitalisering	
Erik van Bruggen	Controller	
Frits Gierstberg	Curator Tentoonstellingen	
Froukje Diekstra	Behoudsmedewerker	Vanaf 1 juli
Grace Wong-Si-Kwie	Hoofd Presentaties en Publieksbereik	Vanaf 1 oktober
Guinevere Ras	Curator Meerstemmigheid	
Hans van der Windt	Zakelijk Leider	
Isabel Sinjorgo	Projectregistrator	
Jeanine Roersma	Hoofd Marketing en Communicatie	Vanaf 1 maart
Josie Akers	Vloercoördinator	Vanaf 15 december
Judith Maat	Senior Relatiebeheer en Fondsenwerving	Vanaf 1 november
Kaoi Yiu	Projectregistrator	
Karen Klein	Senior medewerker sponsoring	Tot 1 maart
Katja Kahana	Projectregistrator	
Latifa Edua-Mensah	Medewerker Marketing en Communicatie	Tot 1 oktober
Leon Remie	Medewerker koffiebar	Vanaf 1 juli
Loes van Harreveld	Conservator Collecties	
Mario van den Winkel	Registrator	
Mariska Davids	Teamleider Presentaties en Publieksbereik	Tot 1 april
Martijn van den Broek	Teamleider Collecties	
Martin Wijmenga	Behoudsmedewerker	Vanaf 8 augustus
Marvin Roodakker	Depotbeheerder	
Marwan Almokdad	Medewerker digitalisering	
Mathijs van Oosterhoudt	Medewerker digitalisering	
Natascha Veldkamp	Directie-assistent	
Pai Dekkers	Projectregistrator	
Renee Bakker	Medewerker marketing en communicatie	Vanaf 16 september
Rosa Hessels-Mora	Baliemedewerker	
Sara Hashemi	Projectregistrator	
Stefanie de Vries	Registrator	
Tobias van Riel	Baliemedewerker	Vanaf 1 augustus
Virginia Morant Gisbert	Restaurator	Vanaf 1 mei
Wing Ho	Vloercoördinator	
Yulia Zhidiok	Medewerker koffiebar	Tot 1 mei

Stagiaires

Fatih Sevinç	Marketing en communicatie
Kobus Gubbels	Marketing en communicatie
Sinnéad Banks	Marketing en communicatie

Inhuur, uitzendkrachten

Ariëne Boelens	Projectleider
Coen van Ginneken	Registrar
Ditte Ooms	Hoofd marketing en communicatie
Elise van Heck	Adviseur mecenaatvorming
Ellen Houtman	Educatie
Evi Penders	Baliemedewerker
Handan Aydin	Kwartiermaker / Community manager
Jaydey Barreto Gomes	Medewerker koffiebar
Katrin Pietsch	Advies conservering
Kayleigh Kunst-Van der Gulik	Restaurator
Kunya Hoang	Medewerker reserveringen
Leon Remie	Medewerker koffiebar
Lisette de Lange	HR-medewerker
Lotje van Veersen	Senior medewerker fondsenwerving
Mariël Vermue	(Assistent) Productieleider
Marleen Kers	Projectleider
Misha Poulino	Medewerker koffiebar
Nathalie Tromp	Productieleider
Noa de Man	Medewerker koffiebar
Noor van den Brink	Zakelijk leider a.i.
Sedal Aygül	HR-adviseur
Sjef van Duin	Bibliothecharis
Susan de Haan	Projectleider
Suze Hoek	Baliemedewerker
Tobias van Riel	Baliemedewerker

Vrijwilligers Collectie

Henriëtte Huijgens	Registratie
Maarten Briels	Registratie
Mayumi Kumagae	Registratie

Vrijwilligers Publieksbereik

Ada van der Starre	Josien Hof
Bas Blok	Judith Schrijver
Bernedette Kommers	Liesbeth Boekestein
Daan van der Klooster	Loes Vos
Dave den Boogert	Marcel Löb
Dick Eduard	Margot Biesheuvel
Eefje Lonis	Margriet van de Velde
Ellen Rietdijk	Marion van den Broek
Erik Snoey	Marja Aarsbergen-Jongepier
Frank Sinnema	Marjon Blok
Fred Wetters	Mirjam Hazenkamp
Hanne Verwoert	Patricia Zander
Hans Kottmann	Peter van der Zouwen
Harry Broekman	Petra Spaan
Helene van de Gein	Raquel Duarte
Henk Ras	Rob de Bruijn
Hennie van Rutten	Sjaak van den Boom
Ito Brouwer	Susan Waltman
Jacqueline de Rover	Toon Braat
Jacqueline van der Kloos	Wilma Smits
Janke van der Molen	Wout Hol
Joop Visser	Yvonne Kennis
Jos van der Blij	

Colofon

Samenstelling en redactie: Martijn van den Broek, Erik van Bruggen, Sandra de Deugd, Birgit Donker, Anouk Gielen, Loes van Harrevelt, Cobie Hijma, Ellen Houtman, Judith Maat, Carolien Provaas, Guinevere Ras, Jeanine Roersma, Stefanie de Vries, Hans van der Windt, Mario van den Winkel, Grace Wong-Si-Kwie

Eindredactie: Birgit Donker, Jeanine Roersma

Beeldredactie: Sunaina Ramsamoedj, Jeanine Roersma

Ontwerp: Kummer & Herrman

Druk: Tuijtel

Oplage: 300

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Gemeente
Rotterdam

het Prins Bernhard
cultuurfonds
Wertheimer Fonds

VRIENDENLOTERIJ
- SINDS 1989 -
WIN MEER, BELEEF MEER

stichting
droom en daad

FONDS21

nationale
nederlanden

mondriaan
fonds

Fotomuseum
Collectors
Council

Canon

